

UCHWAŁA NR XXXVII/266/2023
RADY POWIATU W KAMIENIU POMORSKIM
z dnia 26 września 2023 r.

w sprawie przyjęcia „Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023-2030”.

Na podstawie art. 12 pkt 11 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym (Dz. U. z 2022 r. poz. 1526 ze zm.) oraz art. 35a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100 ze zm.),

Rada Powiatu w Kamieniu Pomorskim uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się do realizacji „Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023-2030”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Powiatu w Kamieniu Pomorskim.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady
PRZEWODNICZĄCY
RADY POWIATU
Sebastian Mamzer

UZASADNIENIE
DO UCHWAŁY NR XXXVII/266/2023
RADY POWIATU W KAMIENIU POMORSKIM
z dnia 26 września 2023 r.

w sprawie przyjęcia Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023-2030.

Zgodnie z art. 35a ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r. poz. 100 ze zm.) „do zadań powiatu należy opracowywanie i realizacja, zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie:

- a) rehabilitacji społecznej,
- b) rehabilitacji zawodowej i zatrudniania,
- c) przestrzegania praw osób niepełnosprawnych”.

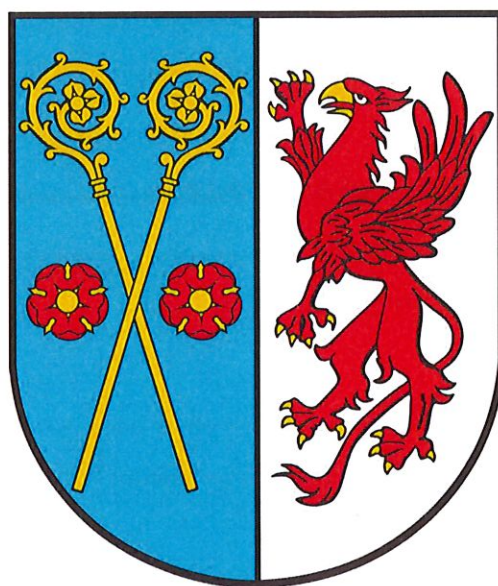
Dotychczasowy „Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na Lata 2016 – 2022” przyjęty Uchwałą Nr XIV/79/2016 Rady Powiatu w Kamieniu Pomorskim z dnia 4 kwietnia 2016 roku obowiązywał do końca 2022 roku.

Biorąc pod uwagę powyższe Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim stosownie do obowiązujących przepisów przedłożył „Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030”, opracowany na podstawie zebranych materiałów źródłowych, który pozwolił wskazać grupę najważniejszych problemów dotyczących osób z niepełnosprawnością i ich rodzin mieszkających w powiecie kamieńskim. Realizacja zadań zawartych w Programie planowana jest na lata 2023 – 2030, co powinno zapewnić możliwość długofalowych działań wspierających osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny. Przedstawionych w Programie propozycji częściowych działań możliwych do zrealizowania w ramach poszczególnych celów głównych nie należy traktować jako rejestru zadań do wykonania. Mają one znaczenie inspiracji i wskazań w jakim kierunku zmierzać powinno planowanie operacyjne przy realizacji celów strategicznych. Z tego względu propozycje programów są przedstawione skrótowo w sposób szkicowy jako zarys programów, które należy dopiero rozwinąć w formę projektu. Do wyznaczenia głównych obszarów działania, które stanowią najważniejsze problemy społeczne w powiecie kamieńskim wymagające interwencji wykorzystano wiele źródeł. Podstawą do wypracowania celów strategicznych, celów szczegółowych oraz kierunków działań stanowiły dane statystyczne oraz informacje od pracowników jednostek, które będą w późniejszych etapach realizowały przyjętą strategię oraz osób mających na co dzień kontakt z potencjalnymi beneficjentami. Wyłonione zagadnienia zostały pogrupowane w obszary problemowe i oszacowane pod względem natężenia ich występowania w powiecie. Na podstawie powyższej metodologii tworzenia części programowej „Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030” przyjęte zostały obszary priorytetowe dla realizowania polityki wobec osób z niepełnosprawnościami.

Wobec powyższego podjęcie niniejszej uchwały przez Radę Powiatu w Kamieniu Pomorskim jest w pełni uzasadnione.

***Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób
Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim
na lata 2023 – 2030***

Spis treści:

Wprowadzenie.....	4
I. Podstawy formalne tworzenia Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030.....	5
II. Charakterystyka powiatu kamieńskiego.....	6
II.1. Demografia mieszkańców powiatu kamieńskiego.	7
II.2. Prognoza demograficzna dla powiatu kamieńskiego.	12
III. Niepełnosprawność – pojęcie, definicja, zakres.....	12
III.1. Zróżnicowanie niepełnosprawności.	14
III.2. Orzecznictwo o niepełnosprawności.	17
IV. Niepełnosprawność w Polsce.	21
IV.1. Diagnoza problemu niepełnosprawności w powiecie kamieńskim.....	23
V. Rehabilitacja społeczna osób niepełnosprawnych.....	28
V.1. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim.	29
V.1.1. Zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.	30
V.1.2. Turnusy rehabilitacyjne.	31
V.1.3. Likwidacja barier funkcjonalnych.....	32
V.1.4. Sport, kultura, rekreacja i turystyka.	34
V.1.5. Warsztaty Terapii Zajęciowej.....	35
V.1.6. Aktywny samorząd.....	36
V.2. Domy Pomocy Społecznej w powiecie kamieńskim.	38
V.3. Warsztaty Terapii Zajęciowej.	39
V.4. Środowiskowe Domy Samopomocy w powiecie kamieńskim.	43
V.5. Ośrodki Pomocy Społecznej w powiecie kamieńskim.	46

V.6. Organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych na terenie powiatu kamieńskiego..... 49

VI. Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych..... 52

VII. Edukacja osób niepełnosprawnych. 57

VIII. Cele, zadania oraz wskaźniki Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030..... 67

VIII.1. Źródła finansowania realizacji celów:..... 81

VIII.2. Monitoring działań 81

Spis tabel:..... 82

Wprowadzenie

Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030 jest wyrazem komplementarnego i zintegrowanego planowania społecznego, którego celem jest identyfikacja i ukazanie problemów osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin w powiecie kamieńskim oraz podjęcie próby wskazania metod ich rozwiązania, zgodnie z możliwościami, które wynikają z zadań nałożonych na samorząd powiatowy. Działania na rzecz osób z niepełnosprawnościami są niezwykle ważnym elementem polityki państwa, która powinna być ukierunkowana na minimalizowanie skutków niepełnosprawności oraz zaspokajanie potrzeb osób z niepełnosprawnościami we wszystkich obszarach życia (społecznych, zawodowych, czy też w dostępie do edukacji). Skuteczne zdiagnozowanie przeszkód pełnej partycypacji osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i zawodowym oraz określenie potrzeb osób z niepełnosprawnościami powinno przyczynić się do podejmowania adekwatnych oraz efektywnych działań mających na celu wyeliminowanie przeszkód utrudniających osobom niepełnosprawnym aktywny udział w życiu społecznym i zawodowym oraz zapobieganiu marginalizacji i wykluczeniu społecznemu tej grupy osób. Należy podkreślić, że opracowanie niniejszego Programu jest nie tylko obowiązkiem Powiatu, które wynika z przepisów ustawy, ale jego celem jest przede wszystkim szeroko rozumiana aktywizacja i zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnościami w życiu społecznym i gospodarczym powiatu kamieńskiego. *Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023-2030* jest ustrukturyzowanym zestawem celów, które z jednej strony opisują system pomocy osobom z niepełnosprawnościami i ich rodzinom z drugiej strony stanowi punkt wyjścia do opracowania i inicjowania szczegółowych programów celowych na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Program powinien także umożliwić pozyskanie dodatkowych środków z programów Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, a także wykorzystanie środków Unii Europejskiej i innych środków zewnętrznych. *Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030* jest wyzwaniem zarówno dla samorządu powiatowego oraz dla współpracujących jednostek, zwłaszcza dla instytucji i organizacji pozarządowych, które będą wdrażały i realizowały jego

poszczególne cele. *Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023-2030* stanowi kontynuację kierunków, jakie zostały wytyczone w *Powiatowym Programie Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2016 – 2022*, którego cele zostały zrealizowane, co oznacza, że cele strategiczne były dobrze dobrane, a ich realizacja ściśle wytyczona przez adekwatne kierunki działań. Realizacja przyjętych celów wpłynęła w znacznym stopniu na poprawę jakości życia osób z niepełnosprawnościami mieszkającymi na terenie powiatu kamieńskiego. Dynamiczne zmiany zachodzące w życiu społecznym, zmieniające się przepisy prawne, różnorodność problemów powodują, że konieczne było przeformułowanie i zdefiniowanie na nowo celów strategicznych i szczegółowych oraz kierunków działań na rzecz osób z niepełnosprawnością i ich rodzin w powiecie kamieńskim. Opisane w Programie działania powinny przyczynić się do skutecznego aktywnego polityki prowadzonej na rzecz osób z niepełnosprawnościami, wspierania ich aktywności, eliminowania wszelkich barier i przeszkód utrudniających pełną partycypację w życiu społecznym i zawodowym. Efektywność tych założeń mają zapewnić skonkretyzowane działania zmierzające do integracji społecznej, aktywizacji zawodowej oraz przestrzegania praw osób niepełnosprawnych.

I. Podstawy formalne tworzenia Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030.

Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030 jest dokumentem zgodnym z dokumentami strategicznymi i programowymi, które funkcjonują na poziomie ogólnopolskim, wojewódzkim i powiatowym. Dokumenty te tworzą warunki do podejmowania działań opartych na zasadzie pomocniczości państwa przy wykorzystaniu zasobów tkwiących w środowiskach lokalnych i aktywności środowiska zagrożonych marginalizacją i wykluczeniem społecznym. Opracowując *Powiatowy Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030*, uwzględniono dokumenty programowe, w których akcentuje się konieczność zapewnienia dialogu i partnerskiej współpracy instytucji rządowych, samorządowych, organizacji pozarządowych.

Założenia i kierunki działań wynikające z Programu są zgodne z następującymi aktami prawnymi i dokumentami:

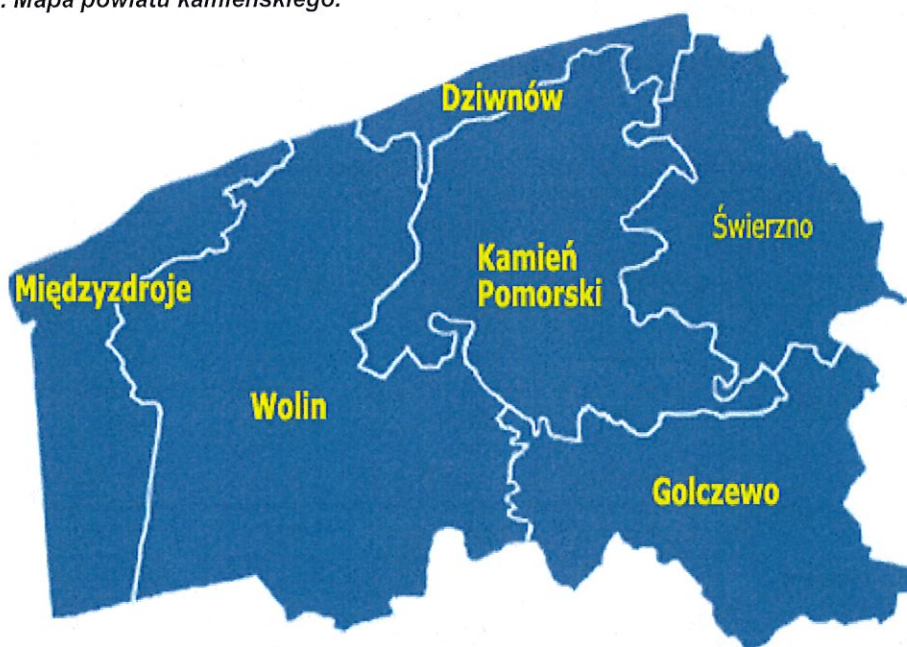
1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. zawierająca zapisy zapobiegające praktykom dyskryminacyjnym wobec osób niepełnosprawnych. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 z późn. zm)
2. Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych – uchwała z 20 grudnia 1993 roku Zgromadzenia Ogólnego ONZ.
3. Karta Praw Osób Niepełnosprawnych – uchwała Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 sierpnia 1997 r. (M.P. z 13.08.1997 r. Nr 50 poz. 475)
4. Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. (Dz. U. z 2023 r., poz. 100)
5. Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. (Dz.U. 2019 poz. 1696)
6. Ustawa z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej. (Dz. U. z 2023 r. poz. 901)
7. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy – zabraniająca praktyk dyskryminacyjnych wobec osób niepełnosprawnych w stosunku pracy. (Dz.U. 2023 poz. 240)

II. Charakterystyka powiatu kamieńskiego.

Powiat kamieński położony jest na wyspie Wolin, Wybrzeżu Trzebiatowskim i Równinie Gryfickiej w północno-zachodniej części województwa zachodniopomorskiego. W skład powiatu kamieńskiego wchodzi pięć gminy miejsko-wiejskich: Kamień Pomorski, Dziwnów, Golczewo, Międzyzdroje i Wolin oraz jedna gmina wiejska: Świerzno. Powiat zajmuje łączną powierzchnię 1 003,44 km². Powiat kamieński posiada korzystne położenie geograficzne, na krzyżujących się ważnych szlakach komunikacyjnych. Od zachodu graniczy z powiatem grodzkim Świnoujście oraz poprzez Zalew Szczeciński z powiatem polickim, od południa z powiatem goleniowskim, a od wschodu z powiatem gryfickim, północną granicę powiatu kamieńskiego wyznacza Morze Bałtyckie. Ziemia Kamieńska charakteryzuje się najwyższym w kraju wybrzeżem klifowym, z szerokimi piaszczystymi plażami, łączy się z wodami Zalewu Szczecińskiego. Obszary prawnie chronione, posiadające dużą wartość przyrodniczą zajmują 9615,9 ha, co daje 9,6% powierzchni powiatu kamieńskiego.

Większość zajmowana jest przez Woliński Park Narodowy. Na terenie Wolińskiego Parku Narodowego, który powstał na najpiękniejszej i najstarszej części wyspy Wolin znajduje się wiele lasów oraz polodowcowych jezior. Obecność tych walorów pozwala na rozwój różnorodnych form wypoczynku, w tym agroturystyki i turystyki kwalifikowanej. Ponadto na terenie powiatu kamieńskiego zarejestrowano ogółem 103 pomniki przyrody. Powierzchnia gruntów leśnych wynosi 27685,6 ha – 27,1% lesistości powiatu. Obszar powiatu kamieńskiego jest miejscem o wysokich walorach historycznych i krajobrazowych (Wolin, Kamień Pomorski). Niezdegradowane i czyste tereny rolne stanowią podstawę upraw ekologicznych. Użytki rolne na terenie powiatu wynoszą ogółem 42,1%. Liczba rzek w powiecie: 9, liczba jezior: 11.

Rysunek 1. Mapa powiatu kamieńskiego.

II.1. Demografia mieszkańców powiatu kamieńskiego.

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec grudnia 2021 roku powiat kamieński zamieszkiwało 44 795 osób. Wśród mieszkańców powiatu nieznacznie przeważały kobiety 22 903 osób, co stanowiło 51,1% wszystkich mieszkańców powiatu. Liczba mężczyzn mieszkających w powiecie to 21 892. Gęstość zaludnienia powiatu kamieńskiego jest bardzo niska. Mieszkańcy powiatu kamieńskiego zamieszkują na obszarze

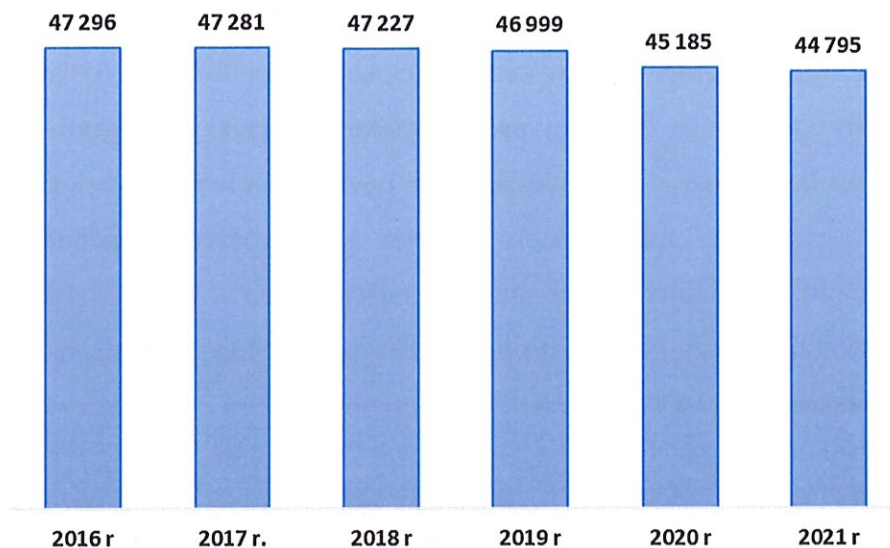
1003 km², co oznacza, że na 1 km² przypadają średnio 44 osoby. Powiat kamieński charakteryzuje się stabilnością pod względem stanu ludności i ma typową strukturę płciową. Na 100 mężczyzn przypada 105 kobiet, co oznacza, że w stosunku do województwa (106) i kraju (107), zachowuje równowagę płci. Największa liczba mieszkańców powiatu kamieńskiego mieszka w gminie Kamień Pomorski – 13 666 oraz w gminie Wolin 11 756 osób, co stanowi odpowiednio 30,5% oraz 26,2% ogółu mieszkańców powiatu kamieńskiego. Relatywnie duża grupa mieszkańców powiatu kamieńskiego mieszka na terenie gminy Międzyzdroje – 6 111 osób (13,7% ogółu mieszkańców powiatu) oraz w gminie Golczewo – 5 569 osób – 12,4% spośród wszystkich mieszkańców powiatu kamieńskiego. Największa gęstość zaludnienia występuje w gminie Dziwnów, natomiast najmniejsza w gminie Świerzno. Liczba ludności w skali całego powiatu kamieńskiego w ostatnim roku niestety zmalała. Spadek liczby ludności był największy w gminie Dziwnów. Szczegółowe dane dotyczące poszczególnych gmin powiatu kamieńskiego zamieszczono w Tabeli nr 1.

Tabela 1. Charakterystyka demograficzna gmin powiatu kamieńskiego na koniec 2021 roku. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego)

	Liczba mieszkańców	Odsetek mieszkańc ów w powiecie	Liczba kobiet	Ludność na 1 km ²	zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców
Dziwnów – gmina miejsko – wiejska	3 662	8,2%	2 041	93	-14,8
Golczewo – gmina miejsko – wiejska	5 569	12,4%	2 923	32	-3,4
Kamień Pomorski – gmina miejsko – wiejska	13 666	30,5%	7 383	66	-12,1
Międzyzdroje – gmina miejsko – wiejska	6 111	13,7%	3 467	53	-11,0
Świerzno – gmina wiejska	4 031	9,0%	2 113	29	-4,5
Wolin – gmina miejsko – wiejska	11 756	26,2%	6 144	36	-5,3
Powiat kamieński	44 795	100,00%	24 071	44	-8,6

W ostatnich latach liczba ludności powiatu kamieńskiego nieznacznie zmniejsza się, co związane jest z procesami migracyjnymi oraz ujemnym przyrostem naturalnym. W porównaniu do danych z 2020 roku liczba ludności zmniejszyła się o 390 osób. Natomiast w odniesieniu do 2016 roku liczba mieszkańców powiatu kamieńskiego zmniejszyła się o 2 501 osób, co stanowi procentowy spadek liczby mieszkańców wynoszący 5,3%.

Rysunek 2. Liczba mieszkańców powiatu kamieńskiego w latach 2016 – 2021 r. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego)

Porównując liczbę ludności w poszczególnych gminach powiatu kamieńskiego w latach 2016 – 2021, należy stwierdzić, iż spadek liczby ludności odnotowano na terenie każdej z gmin powiatu kamieńskiego. Największy spadek liczby ludności w analizowanym okresie odnotowano w gminie Kamień Pomorski. Szczegółowe zmiany w liczbie ludności w analizowanym okresie przedstawia Tabela nr 2.

Tabela 2. Liczba ludności w poszczególnych gminach powiatu kamieńskiego w latach 2016 – 2021. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego)

	2016 r.	2017 r.	2018 r.	2019 r.	2020 r.	2021 r.
Dziwnów – gmina miejsko – wiejska	4 003	4 003	3 982	3 957	3 717	3 662
Golczewo – gmina miejsko – wiejska	5 925	5 906	5 906	5 871	5 588	5 569
Kamień Pomorski – gmina miejsko – wiejska	14 299	14 354	14 393	14 377	13 834	13 666
Międzyzdroje – gmina miejsko – wiejska	6 530	6 528	6 504	6 452	6 179	6 111
Świerzno – gmina wiejska	4 291	4 270	4 226	4 227	4 049	4 031
Wolin – gmina miejsko – wiejska	12 248	12 220	12 216	12 115	11 818	11 756
Powiat kamieński	47 296	47 281	47 227	46 999	45 185	44 795

Handwritten signature

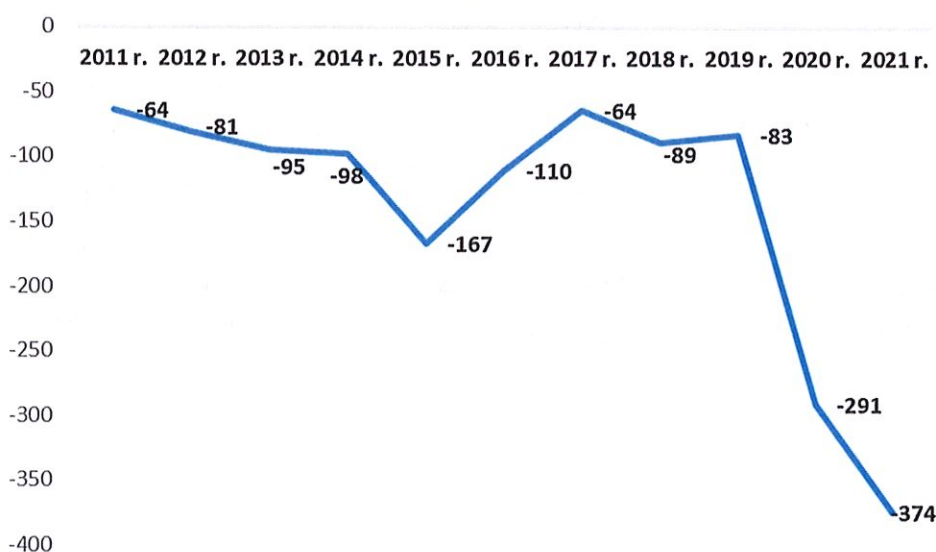
Struktura wiekowa ludności w powiecie kamieńskim na koniec 2021 roku przedstawiała się następująco: 16,2% mieszkańców należało do grupy osób w wieku przedprodukcyjnym (17 lat i mniej), 58,2% to grupa osób w wieku produkcyjnym (18-60 lub 65 lat, w zależności od płci), a 25,6% zaliczało się do grupy osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60 lub 65 lat). Przekrój wiekowy ludności zamieszkującej powiat kamieński różni się nieznacznie od struktury wiekowej mieszkańców całego województwa zachodniopomorskie. Wśród mieszkańców powiatu notuje się mniejszy odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym oraz wyższy odsetek osób w wieku poprodukcyjnym niż w województwie zachodniopomorskim.

Tabela 3. Ludność powiatu kamieńskiego, województwa dolnośląskiego oraz Polski według kategorii
(źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego)

	powiat kamieński	województwo zachodniopomorskie	Polska
w wieku przedprodukcyjnym	16,2%	17,4%	18,2%
w wieku produkcyjnym	58,2%	58,8%	59,2%
w wieku poprodukcyjnym	25,6%	23,8%	22,6%

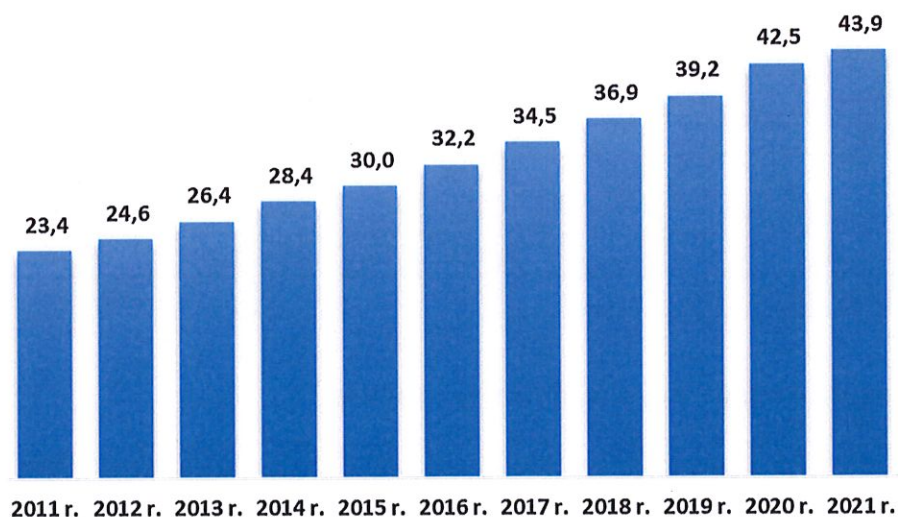
Przyrost naturalny w powiecie kamieńskim w ostatnich latach jest ujemny – notuje się zdecydowanie większą liczbę zgonów niż narodzin. Ta tendencja zdecydowanie nasiliła się w latach 2019 – 2021.

Rysunek 3. Przyrost naturalny w powiecie kamieńskim w latach 2011 – 2021. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego)

Zmiany w strukturze demograficznej ludności, związane ze starzeniem się społeczeństwa, przyczynią się w przyszłości do coraz większego obciążenia osób w wieku produkcyjnym, które będą musiały utrzymywać powiększającą się stale liczbę osób w wieku poprodukcyjnym. Jednym z przydatnych wskaźników demograficznych określających przyszłe tendencje demograficzne jest wskaźnik obciążenia demograficznego, przedstawiający ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Niestety wartość tego wskaźnika stopniowo wzrasta w powiecie kamieńskim, osiągając w 2021 roku wartość 43,9 osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. Zwiększające się obciążenie demograficzne jest związane z malejącym odsetkiem osób pracujących oraz wzrastającym odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym. Jest to bardzo negatywne zjawisko, które może mieć kolosalne znaczenie dla całego społeczeństwa w kontekście rynku pracy, systemu opieki społecznej, edukacji oraz innych ważnych obszarów społeczno-ekonomicznych. Dla porównania należy zauważyć, że wskaźnik obciążenia demograficznego dla województwa zachodniopomorskiego był niższy i wynosił 40,4, natomiast w skali kraju wskaźnik w 2021 roku osiągnął wartość 38,1.

Rysunek 4. Wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność osób w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym) w powiecie kamieńskim w latach 2011-2021. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS).

II.2. Prognoza demograficzna dla powiatu kamieńskiego.

Struktura mieszkańców powiatu kamieńskiego ze względu na swoją specyfikę będzie charakteryzowała się w kolejnych latach ujemnym bilansem migracyjnym i ujemnym bilansem naturalnym, co skutkować będzie sukcesywnym spadkiem liczby ludności. W 2030 roku szacowana liczba mieszkańców wyniesie 43 384. W kolejnych dekadach zgodnie z ogólnopolską prognozą demograficzną liczba ludności będzie się stale zmniejszać. W 2040 roku liczba mieszkańców ma zmniejszyć się do 39 557, a w 2050 roku do 35 376 osób. W prognozowanym okresie nastąpią zmiany w strukturze ludności według grup wiekowych. Przewidywany jest stały wzrost ludności w wieku emerytalnym (poprodukcyjnym), spadek liczby urodzeń (spadek ludności w wieku przedprodukcyjnym) co będzie stanowiło problem dla całego powiatu kamieńskiego. Szacuje się, że liczba osób mieszkających w miastach będzie zmniejszać się bardziej dynamicznie niż liczba osób mieszkających na wsi. Przewidywane zmiany liczby ludności w powiecie kamieńskim – prognoza demograficzna w latach 2030 – 2050 przedstawia Tabela nr 4.

Tabela 4. Przewidywane zmiany liczby ludności w powiecie kamieńskim w latach 2030-2050. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego)

	Prognoza na 2030 r.	Prognoza na 2040 r.	Prognoza na 2050 r.
ogółem	43 384	39 557	35 376
mężczyźni	21 350	19 496	17 673
kobiety	22 034	20 061	17 703
miasto	21 729	19 226	16 631
wieś	21 655	20 331	18 745
przedprodukcyjny	5 903	4 956	4 290
produkcyjny	26 309	24 064	19 416
poprodukcyjny	11 172	10 537	11 670

III. Niepełnosprawność – pojęcie, definicja, zakres.

Samo pojęcie niepełnosprawności w okresie kilkudziesięciu lat ulegało zasadniczym zmianom, które dotyczyły zarówno samej terminologii, jak i w rozumieniu tego terminu. W XX wieku niepełnosprawność była przede wszystkim utożsamiana z widocznymi wadami ciała lub umysłu, a w stosunku do samych osób niepełnosprawnych posługiwano się

terminem „inwalida”. To pojęcie zostało zamienione przez określenie osoba niepełnosprawna dopiero pod koniec XX wieku. Obecnie coraz powszechniej używane jest sformułowanie osoba z niepełnosprawnością. Samo pojęcie niepełnosprawności jest różnie rozumiane i interpretowane, nie dające się łatwo zdefiniować, sprecyzować i skategoryzować. W krajach Unii Europejskiej używa się kilku różnych określeń terminu niepełnosprawność. Każdy kraj Unii posiada także własny system orzekania o niepełnosprawności. Poza tym w licznych krajach Unii funkcjonuje kilka definicji niepełnosprawności, które są używane do różnych celów, np. opieki medycznej, edukacji, rehabilitacji społecznej, rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia. Światowa Organizacja Zdrowia (WHO) w 2007 roku zdecydowała, że niepełnosprawność trzeba rozumieć jako „wielowymiarowe zjawisko wynikające ze wzajemnych oddziaływań między ludźmi, a ich fizycznym i społecznym otoczeniem, efekt barier napotykanym w otoczeniu fizycznym i społecznym”. Pojęcie osoby niepełnosprawnej ma więc charakter wieloprofilowy, ponieważ uwzględnia zróżnicowane kryteria, tj. fizyczne, społeczne, psychologiczne, edukacyjne, zawodowe i kulturowe, jak również cel, jakiemu dane ujęcie ma służyć.

Osobna grupa definicji niepełnosprawności formułowana jest dla celów prawnych. Podstawową, kluczową pośród nich stanowi ta podana w ustawie z 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnieniu osób niepełnosprawnych. Zgodnie z art. 2 pkt. 10 ustawy, niepełnosprawność „oznacza to trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy.”

Międzynarodowa Organizacja Pracy w 1983 r. przyjęła konwencję nr 159, dotyczącą rehabilitacji zawodowej i zatrudnienia osób niepełnosprawnych, definiuje osobę niepełnosprawną jako tą, której możliwości uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego są znacznie ograniczone w wyniku ubytku zdolności fizycznych lub umysłowych, właściwie orzeczonych. Posiadanie statusu osoby niepełnosprawnej jest więc uwarunkowane trzema cechami: ubytkiem zdolności fizycznych lub umysłowych, ubytek musi zmniejszać możliwości uzyskania i jednocześnie utrzymania zatrudnienia oraz awansu, ubytek musi być właściwie orzeczony. Wspomniana konwencja znacznie zawęża pojęcie osoby niepełnosprawnej do poświadczenia formalnego, czy dane schorzenie ma wpływ na pozycję tej osoby na rynku pracy oraz w jakim stopniu ją ogranicza

w tym zakresie. Nie porusza natomiast aspektu społecznego, czy kwestii takich jak sposób lub czas powstania niepełnosprawności.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych definiuje niepełnosprawność w sposób formalny. Zgodnie z art. 1 osobą niepełnosprawną jest osoba, której niepełnosprawność została potwierdzona na podstawie zakwalifikowania przez organy orzekające do jednego z trzech stopni niepełnosprawności (znaczny, umiarkowany, lekki), całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy wynikającej z odrębnych przepisów, orzeczenia o niepełnosprawności wydanego przed ukończeniem 16. roku życia. Taka konstrukcja ustawowa omawianej definicji oparta jest na tzw. niepełnosprawności prawnej i wymaga dla swojej ważności zaistnienia trzech przesłanek: niepełnosprawności faktycznej, potwierdzenia przez specjalistów niepełnosprawności danej osoby, wydania orzeczenia określonego rodzaju przez uprawniony do tego organ.

Kolejny akt normatywny zawierający pojęcie niepełnosprawności to Karta Praw Osób Niepełnosprawnych, która została przyjęta przez Sejm w drodze uchwały. Karta w znacznie szerszym zakresie definiuje pojęcie niepełnosprawności. W paragrafie pierwszym uchwały za osoby niepełnosprawne uznaje się takie osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi. Wynika z tego, że osobę niepełnosprawną postrzega się już nie tylko jako tę, która nie jest zdolna do pracy zawodowej, ale też nie jest zdolna do samodzielnego życia codziennego i nauki albo może funkcjonować w życiu codziennym i zawodowym, lecz posiadana niepełnosprawność jej to utrudnia. Jak wynika z powyższych definicji są one tworzone na okoliczność różnych celów.

III.1. Zróżnicowanie niepełnosprawności.

Według Międzynarodowej Klasyfikacji Uszkodzeń, Niepełnosprawności i Upośledzeń Światowej Organizacji Zdrowia niepełnosprawność to ograniczenie lub brak – wynikający z uszkodzenia - możliwości wykonywania czynności na poziomie uważanym za normalny dla człowieka. Oznacza to mniej więcej tyle, że jeżeli jakiś organ funkcjonuje poniżej przyjętej dla człowieka normy to możemy mówić o niepełnosprawności. Jeżeli występuje zniesienie

czynności jakiegoś organu i brak sprawności to wtedy mamy do czynienia z niesprawnością. Niepełnosprawność w wyniku określonych zabiegów i ćwiczeń można ograniczyć. W zależności od rodzaju braku lub ograniczenia wyróżnia się:

- ✓ **Niepełnosprawność sensoryczną**, czyli obniżenie sprawności funkcjonowania narządów zmysłu, przede wszystkim wzroku i słuchu. W tej grupie dominują osoby niewidome i słabowidzące (całkowity brak wzroku lub ostrość wzroku nie przekraczająca 1/20 normalnej ostrości widzenia bądź ograniczenie pola widzenia do przestrzeni zawartej w 200). W zależności od czasu w jakim doszło do powstania niepełnosprawności możemy wyróżnić osoby niewidome, czyli te które nie widzą od urodzenia lub nie pamiętają by kiedykolwiek widziały oraz osoby ociemniałe, do których zalicza się osoby, które w swoim życiu posługiwały się wzrokiem, ale z różnych powodów go utraciły. Do tej grupy należą także osoby niesłyszące i słabo słyszące. Głuchota podobnie jak ślepotą może występować od urodzenia lub być następstwem choroby albo nieszczęśliwego wypadku. Uszkodzenie słuchu może występować w stopniu lekkim (ubytek słuchu od 20-40dB), umiarkowanym (od 40-60dB), znacznym (od 70-90dB) i głębokim (powyżej 90dB). Osoby z uszkodzeniem słuchu w stopniu głębokim nie słyszą i nie rozumieją mowy nawet przy użyciu aparatów słuchowych. Osoby z uszkodzeniem słuchu w stopniu umiarkowanym i lekkim korzystają z aparatów słuchowych. Mówiąc o osobach z uszkodzeniem słuchu w stopniu znacznym i głębokim używa się określeń osoba niesłysząca, głucha lub głuchoniema. Osoby z uszkodzeniem słuchu w stopniu umiarkowanym i lekkim określamy jako słabo słyszące.
- ✓ **Niepełnosprawność fizyczną**, która polega na uszkodzeniu funkcjonowania narządów wewnętrznych (przewlekłe schorzenia narządów wewnętrznych, np. choroby układu krążenia, choroby układu oddechowego – w tych przypadkach dysfunkcja często jest niewidoczna) i uszkodzeniu narządu ruchu (ograniczona sprawność kończyn górnych, dolnych lub kręgosłupa). Zgodnie z Klasyfikacją Światowej Organizacji Zdrowia przez uszkodzenie narządu ruchu rozumie się:
 1. brak i uszkodzenie w anatomicznej strukturze narządu ruchu,

2. zaburzenia czynności motorycznych, które mogą występować w postaci porażenia (całkowity zanik czynności ruchu) i niedowładu (częściowy zanik czynności ruchu),
3. deformację narządu ruchu.

- ✓ **Niepełnosprawność psychiczną** – dotyczy ona przede wszystkim sfery emocjonalnej i osobowościowej. Przyczyny powstawania chorób psychicznych są w większości nieznane. Należy także pamiętać o osobach z zaburzeniami intelektualnymi (upośledzenie lub niedorozwój umysłowy). Niepełnosprawność intelektualna to obniżenie stanu sprawności umysłowej w stosunku do normalnego, które charakteryzuje się niedorozwojem lub zaburzeniami myślenia, uwagi i pamięci. Przyczyną niedorozwoju umysłowego nie jest określona jednostka chorobowa, ale cały zespół stanów chorobowych i uszkodzeń ośrodkowego układu nerwowego. Natomiast przez upośledzenie umysłowe rozumie się stan niedostatecznej sprawności intelektualnej powstały na skutek niedorozwoju lub uszkodzenia we wczesnym dzieciństwie tkanki mózgowej. Do głębokiego stopnia upośledzenia umysłowego zalicza się osoby z ilorazem inteligencji w przedziale 0-20, znacznego 20-35, umiarkowanego 35-50, natomiast do lekkiego osoby z ilorazem inteligencji w przedziale 50-75. Czynniki warunkujące powstanie upośledzenia umysłowego możemy podzielić na: prenatalne (przyczyny dziedziczne i wrodzone) i postnatalne.
- ✓ **Niepełnosprawność złożoną** – dotyczy ona osób dotkniętych więcej niż jednym rodzajem niepełnosprawności, np. uszkodzenie narządu ruchu i zaburzenia psychiczne.

Wyżej wymienione rodzaje niepełnosprawności w różnym stopniu utrudniają, ograniczają lub uniemożliwiają funkcjonowanie w życiu codziennym, zawodowym i społecznym. Wyznaczają one także zakres wsparcia i pomocy dla poszczególnych osób w zakresie rehabilitacji zawodowej i społecznej.

III.2. Orzecznictwo o niepełnosprawności.

W polskim systemie prawnym funkcjonują obecnie dwa podstawowe systemy orzekania:

1. zaliczenie do jednego ze stopni niepełnosprawności – na podstawie przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r., poz. 100);
2. orzekanie o niezdolności do pracy – na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2022 r. poz. 504 ze zm.).

1. Orzekanie o zaliczeniu do jednego ze stopni niepełnosprawności.

Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności dla mieszkańców powiatu kamieńskiego mieści się w Gryficach (powiat gryficki).

Na podstawie przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych można uzyskać orzeczenie o zaliczeniu do:

- ✓ znacznego;
- ✓ umiarkowanego;
- ✓ lekkiego;

stopnia niepełnosprawności.

W zależności od stopnia naruszenia sprawności organizmu oraz jej wpływu na zdolność do pracy oraz ewentualny obowiązek sprawowania opieki lub pomocy innym osobom można zostać zaliczonym do jednego z tych stopni niepełnosprawności. Do **znacznego stopnia niepełnosprawności** zaliczane są osoby z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolne do pracy albo zdolne do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającej, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innym osobom w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji. Do **umiarkowanego stopnia niepełnosprawności** zostaną zaliczone osoby z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolne

do pracy albo zdolne do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagające czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych. Z kolei **lekki stopień niepełnosprawności** orzekany jest w stosunku do osób z naruszoną sprawnością organizmu, powodująca w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne.

Orzeczenie o zaliczeniu do jednego ze stopni niepełnosprawności wydają (w składzie co najmniej 2-osobowym) zespoły orzekające:

- ✓ w I instancji powiatowe zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności;
- ✓ w II instancji wojewódzkie zespoły do spraw orzekania o niepełnosprawności.

Orzeczenia wydawane są na wniosek osoby zainteresowanej – do wniosku należy dołączyć wszelką dokumentację medyczną, potwierdzającą posiadane schorzenie. Właściwość miejscową zespołu określa się na podstawie miejsca stałego pobytu. Przepisy rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 15 lipca 2003 r. w sprawie orzekania o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności (Dz. U. z 2021 r., poz. 857 z późn. zm.) regulują kwestie związane z orzekaniem o niepełnosprawności.

Orzeczenie o zaliczeniu do jednego ze stopni niepełnosprawności stanowi podstawę do korzystania z ulg i uprawnień na podstawie odrębnych przepisów, w tym na podstawie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudniania osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r., poz. 100). Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 1 lutego 2002 roku w sprawie kryteriów oceny niepełnosprawności u osób w wieku do 16 roku życia (Dz. U. z 2002 r. nr 17 poz. 162 z późn. zm.) osoby, które nie ukończyły 16 roku życia uznawane są za osoby niepełnosprawne, w przypadku naruszonej sprawności psychicznej lub fizycznej, której okres trwania przewiduje się powyżej 12 miesięcy, z uwagi na wady wrodzone, długotrwałą chorobę lub uszkodzenie organizmu, powodując konieczność zapewnienia im całkowitej opieki lub pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb życiowych w sposób przewyższający wsparcie potrzebne osobie w danym wieku.

2. Orzekanie o niezdolności do pracy.

Na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z funduszu ubezpieczeń społecznych można uzyskać orzeczenie o niezdolności do pracy – całkowitą bądź częściową, które stanowi podstawę do wydania decyzji o przyznaniu bądź odmowie przyznania świadczenia (renty). Orzeczenie o niezdolności do pracy wydawane jest wyłącznie w celach rentowych. Niezdolność do pracy definiowana jest jako utrata zdolności do pracy zarobkowej z powodu naruszenia sprawności organizmu oraz brak rokowań odzyskania zdolności do pracy po przekwalifikowaniu. Za osobę całkowicie niezdolną do pracy uznaje się osobę, która utraciła zdolność do jakiejkolwiek pracy, a za osobę częściowo niezdolną do pracy uznaje się osobę, która w znaczącym stopniu utraciła zdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji. Orzeczenie wydawane jest na wniosek osoby zainteresowanej. Aby móc uzyskać decyzję o rencie, należy spełniać następujące przesłanki:

1. być niezdolnym do pracy (tj. uzyskać orzeczenie o niezdolności do pracy wydane przez lekarza orzecznika ZUS);
2. mieć wymagany okres składkowy i nieskładkowy – okresów tych nie muszą udowadniać jedynie osoby, których niezdolność do pracy powstała wskutek wypadku w drodze do pracy lub z pracy;
3. niezdolność do pracy musi powstać w jednym ze wskazanych w art. 57 ust. 1 pkt. 3 ustawy o emeryturach i rentach z funduszu ubezpieczeń społecznych okresach albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów – warunku tego nie muszą spełniać osoby, które udowodniły wymagany okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety i 25 dla mężczyzny oraz są całkowicie niezdolne do pracy.

W zależności od momentu powstania niepełnosprawności inny okres składkowy i nieskładkowy należy posiadać:

- 1 rok – gdy niezdolność do pracy powstała przed ukończeniem 20 lat;
- 2 lata – gdy niezdolność do pracy powstała w okresie 20-22 lata;
- 3 lata – gdy niezdolność do pracy powstała w okresie 22-25 lat;

- 4 lata – gdy niezdolność do pracy powstała w okresie 25-30 lat;
- 5 lat – gdy niezdolność do pracy powstała w wieku powyżej 30 lat.

Ponadto okresy składkowe i nieskładkowe powinny przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed dniem złożenia wniosku o przyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy lub przed dniem wystąpienia niezdolności do pracy.

3. Równoważność orzeczeń.

Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudniania osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r., poz. 100) wprowadza bardzo szeroką definicję legalną osoby niepełnosprawnej. Ponadto przewiduje możliwość równego traktowania orzeczeń o niezdolności do pracy wydanych przez lekarza orzecznika ZUS z orzeczeniami o zaliczeniu do jednego ze stopni niepełnosprawności, tj.:

- ✓ orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy i niezdolności do samodzielnej egzystencji traktowane jest na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- ✓ orzeczenie o niezdolności do samodzielnej egzystencji jest traktowane na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- ✓ orzeczenie o całkowitej niezdolności do pracy traktowane jest na równi z orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności;
- ✓ orzeczenie o częściowej niezdolności do pracy jest traktowane na równi z orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

Osoby, które legitymują się orzeczeniem o niezdolności do pracy wydanym przez lekarza orzecznika ZUS mogą korzystać z uprawnień przewidzianych dla osób z poszczególnymi stopniami niepełnosprawności. Na podstawie przepisów ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudniania osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r., poz. 100) osoby posiadające orzeczenie o niezdolności do pracy, mogą złożyć do zespołu ds. orzekania o niepełnosprawności wnioski o ustalenie stopnia niepełnosprawności.

Ustawa o rehabilitacji weszła w życie z dniem 1 stycznia 1998 r. Osoby, które przed tym dniem uzyskały orzeczenie o zaliczeniu do jednej z grup inwalidów, także uważane są za osoby niepełnosprawne w myśl ustawy o rehabilitacji pod warunkiem, że orzeczenie to nadal jest ważne. Orzeczenia te także są traktowane na równi z orzeczeniami o stopniu niepełnosprawności:

- ✓ I grupa inwalidów – znaczny stopień niepełnosprawności;
- ✓ II grupa inwalidów – umiarkowany stopień niepełnosprawności;
- ✓ III grupa inwalidów – lekki stopień niepełnosprawności.

W odniesieniu do osób, wobec których orzeczono stałą lub długotrwałą niezdolność do pracy w gospodarstwie rolnym, są one także traktowane jako osoby niepełnosprawne w rozumieniu przepisów ustawy o rehabilitacji. Także w ich przypadku stosuje się „przeliczenie” orzeczenia na stopnie niepełnosprawności:

- ✓ osoby, które pobierają zasiłek pielęgnacyjny traktowane są jak osoby ze znacznym stopniem niepełnosprawności;
- ✓ pozostałe osoby – lekki stopień niepełnosprawności.

IV. Niepełnosprawność w Polsce.

Szczegółowe dane dotyczące osób z niepełnosprawnością pozyskiwane są w różnorodnych badaniach statystycznych. Jednak ze względu na stosowaną metodologię badawczą dostępność danych na określonym poziomie podziału terytorialnego kraju (powiatu, czy też gminy) jest ograniczona. Najważniejszymi i największymi badaniami, w których zbierane są informacje o osobach niepełnosprawnych są, przeprowadzane co 10 lat – narodowe spisy powszechne. Problematyka niepełnosprawności (wcześniej określanej mianem inwalidztwa) badana była w kolejnych spisach powszechnych począwszy od 1978 roku. Głównym celem było rozpoznanie skali i rozmiarów niepełnosprawności wśród ludności Polski oraz dokonanie pełnej charakterystyki demograficzno-społecznej, ekonomicznej oraz mieszkaniowej tej tak ważnej – z punktu widzenia społecznego – zbiorowości. Ostatni Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań przeprowadzony został w 2021 i jest badaniem statystycznym pozwalającym na aktualizację wiedzy na temat

wielkości i stanu populacji Polski. Pełne dane dotyczące zjawiska niepełnosprawności w Polsce pochodzą właśnie z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań przeprowadzonego w 2021. W ramach spisu zbiorowość osób z niepełnosprawnościami podzielono na dwie podstawowe grupy, do których zaliczono:

- ✓ osoby, które posiadały aktualne orzeczenie wydane przez uprawniony organ,
- ✓ osoby nieposiadające orzeczenia o niepełnosprawności (do 16. roku życia) lub o stopniu niepełnosprawności, które miały, bądź odczuwały całkowicie lub poważnie ograniczoną zdolność do wykonywania podstawowych czynności życiowych stosownych dla danego wieku niepełnosprawni biologicznie.

Według wyników spisu liczba osób z niepełnosprawnościami w Polsce ogółem wynosiła na koniec marca 2021 r. 5,45 mln (dokładnie 5 447 500). Tym samym liczba osób z niepełnosprawnościami w Polsce stanowiła 14,3% ludności kraju wobec 12,2% w 2011 roku (niemal 4,7 mln osób z niepełnosprawnościami w 2011 roku) oraz wobec 14,3% w 2002 r. (blisko 5,5 mln osób z niepełnosprawnościami w 2002 r.). Udział mężczyzn wśród osób z niepełnosprawnościami wynosił 45,1% wobec 54,9% kobiet. Liczba osób niepełnosprawnych w województwie zachodniopomorskim wynosiła 224 tysiące, w tym 121 tysięcy kobiet z niepełnosprawnościami oraz 103 tysiące mężczyzn z niepełnosprawnościami. Według danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań, w powiecie kamieńskim mieszkało 5,9 tysięcy osób niepełnosprawnych, w tym 3,1 tysiące kobiet (52,5%) oraz 2,8 tysiące niepełnosprawnych mężczyzn (47,5%).

Tabela 5. Liczba osób niepełnosprawnych w Polsce oraz województwie zachodniopomorskim. oraz w powiecie kamieńskim w 2021 roku (źródło: opracowanie własne na podstawie Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 GUS).

	osoby niepełnosprawne razem	osoby niepełnosprawne - mężczyźni	osoby niepełnosprawne - kobiety
	[tys. osób]	[tys. osób]	[tys. osób]
Polska	5 447,5	2 456,6	2 990,9
Województwo zachodniopomorskie	224,3	103,6	120,7
Powiat kamieński	5,9	2,8	3,1

Innych, bardziej aktualnych statystyk dotyczących osób z niepełnosprawnościami dostarczają wyniki gromadzone w systemie informatycznym EKSMOoN - Elektronicznym Krajowym Systemie Monitoringu Orzekania o Niepełnosprawności. Liczba osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej w Polsce w 2021 r. liczyła 2 813 529, co stanowiło 7,5% ogółu populacji osób Polski w 2021 roku. Mężczyźni stanowili 45,8% populacji osób z potwierdzoną prawnie niepełnosprawnością (1 288 tys. osób), a kobiety 54,2% (1 525 tys. osób). Uwzględniając stopień niepełnosprawności orzeczony prawomocnym orzeczeniem ze względu na stopień niepełnosprawności w 2021 r. – 31% (862 tys.) posiadało lekki stopień niepełnosprawności, 48% (1 345 tys.) posiadało umiarkowany stopień niepełnosprawności natomiast 21% (60 tys.) osób niepełnosprawnych posiadało znaczny stopień niepełnosprawności. Największą grupę wśród osób z prawnie potwierdzoną niepełnosprawnością stanowiły osoby w wieku:

- ✓ 60 lat i więcej: 1 536 tys.,
- ✓ Od 41 do 59 lat: 846 tys.,
- ✓ Od 26 do 40 lat: 237 tys.,
- ✓ Od 16 do 25 lat: 193 tys.

Dane te wskazują, że udział osób z niepełnosprawnościami zwiększa się wraz z wiekiem. Na koniec 2021 r. orzeczenie o niepełnosprawności (do 16 r.ż.) posiadały 218 204 osoby. Najczęstszą przyczyną powstawania niepełnosprawności w 2021 r. było całościowe zaburzenia rozwojowe (55 617 osób na 218 204 osób). Natomiast najrzadszą przyczyną powstawania niepełnosprawności u dzieci do 16 r.ż. są choroby układu pokarmowego (5 680 osób).

IV.1. Diagnoza problemu niepełnosprawności w powiecie kamieńskim.

W niniejszej części Programu przedstawiona została szczegółowa struktura społeczno-demograficzna osób z niepełnosprawnościami mieszkających na terenie powiatu kamieńskiego, uwzględniająca: liczbę osób niepełnosprawnych, miejsce zamieszkania z uwzględnieniem gminy oraz stopień niepełnosprawności. Prezentowane dane dotyczące struktury wydanych orzeczeń dla osób niepełnosprawnych w powiecie kamieńskim zostały opracowane na podstawie danych Elektronicznego Krajowego Systemu Monitoringu

Orzekania o Niepełnosprawności w okresie od 01.01.2020 r. do 31.12.2022 r., danych udostępnionych przez Ośrodki Pomocy Społecznej funkcjonujące na terenie powiatu kamieńskiego, Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach oraz Powiatowy Urząd Pracy w Kamieniu Pomorskim. W latach 2020 – 2022 Powiatowy Zespół ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach wydał łącznie 1 627 orzeczeń o niepełnosprawności z czego 20,0% stanowią osoby do 16 roku życia. W 2022 roku wśród ustalonych stopni niepełnosprawności najwięcej osób otrzymało znaczny stopień niepełnosprawności oraz umiarkowany – odpowiednio 200 oraz 186 osób. W 2020 oraz 2021 roku najwięcej wydanych orzeczeń dotyczyło umiarkowanego odpowiednio 196 i 182 oraz znacznego stopnia niepełnosprawności odpowiednio 151 i 177.

Tabela 6. Ilość wydanych orzeczeń przez PZON z uwzględnieniem stopnia niepełnosprawności. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).

Ustalony stopień niepełnosprawności	Rok		
	2020	2021	2022
Osoby do 16 roku życia	123	107	95
Znaczny	177	151	200
Umiarkowany	196	182	186
Lekki	86	71	53

W analizowanym okresie najwięcej orzeczeń zostało wydanych w 2020 roku – 609, najmniej w 2021 roku 538.

Tabela 7. Liczba wydanych orzeczeń przez PZON w Kamieniu Pomorskim. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).

Rok		
2020	2021	2022
609	538	551

Największa liczba wydanych orzeczeń o stopniu niepełnosprawności została wydana dla mieszkańców gminy Kamień Pomorski. Natomiast najmniej wydanych orzeczeń o niepełnosprawności należało do mieszkańców gminy Dziwnów.

Tabela 8. Liczba osób powyżej 16 roku życia zaliczona do stopnia niepełnosprawności w 2022 roku. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).

	Stopień niepełnosprawności			
	Znaczny	Umiarkowany	Lekki	Suma
Dziwnów – gmina miejsko – wiejska	5	6	1	12
Golczewo – gmina miejsko – wiejska	8	13	6	27
Kamień Pomorski – gmina miejsko – wiejska	48	40	6	94
Międzyzdroje – gmina miejsko – wiejska	16	12	6	34
Świerżno – gmina wiejska	14	10	4	28
Wolin – gmina miejsko – wiejska	34	40	16	90
Suma	125	121	39	285

Zdecydowanie najwięcej orzeczeń o stopniu niepełnosprawności w badanym okresie zostało wydanych dla osób w wieku od 60 lat, natomiast najmniej w każdym roku wydanych zostało dla grupy wiekowej 16 do 25 lat.

Tabela 9. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane w latach 2020 – 2022 dla osób powyżej 16 roku życia z podziałem na wiek. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).

Wiek	Liczba orzeczeń o niepełnosprawności		
	2020	2021	2022
16-25 lat	46	41	47
26-40 lat	43	44	28
41-59 lat	136	105	86
60 lat i więcej	234	214	278
Suma	459	404	439

W 2022 roku więcej orzeczeń o stopniu niepełnosprawności posiadały kobiety, natomiast w 2020 oraz 2021 roku mężczyźni.

Tabela 10. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane w latach 2020 – 2022 dla osób powyżej 16 roku życia z podziałem na płeć. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).

Płeć	Liczba orzeczeń o niepełnosprawności		
	2020	2021	2022
Kobieta	217	201	220
Mężczyzna	242	203	219
Suma	459	404	439

Najwięcej osób posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności ma wykształcenie podstawowe.

Tabela 11. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane w latach 2020 – 2022 dla osób powyżej 16 roku życia z podziałem na wykształcenie. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).

Wykształcenie	Liczba orzeczeń o niepełnosprawności		
	2020	2021	2022
Mniej niż podstawowe	52	46	64
Podstawowe	136	121	129
Zasadnicze	131	104	117
Średnie	104	94	102
Wyższe	36	39	27
Suma	459	404	439

Wśród osób posiadających orzeczenie o stopniu niepełnosprawności zdecydowaną większość stanowią osoby niepracujące.

Tabela 12. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane w latach 2020 – 2022 dla osób powyżej 16 roku życia z podziałem zatrudnienia. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).

Płeć	Liczba orzeczeń o niepełnosprawności		
	2020	2021	2022
Pracujący	66	59	42
Niepracujący	393	345	397
Suma	459	404	439

W okresie od 2020 roku do 2022 r. w powiecie kamieńskim 211 osób niepełnosprawnych przed 16 rokiem życia otrzymało orzeczenie o niepełnosprawności.

Tabela 13. Osoby niepełnosprawne poniżej 16 rok życia w latach 2020 – 2022 z podziałem na wiek. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).

Wiek	Liczba orzeczeń o niepełnosprawności		
	2020	2021	2022
Do 3 lat	16	11	15
4 – 7 lat	19	16	18
8 – 16 lat	43	34	39
Suma	78	61	72

W analizowanym okresie więcej chłopców niż dziewcząt posiadało orzeczenie o niepełnosprawności.

Tabela 14. Osoby niepełnosprawne poniżej 16 rok życia w latach 2020 – 2022 z podziałem na płeć. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).

Płeć	Liczba orzeczeń o niepełnosprawności		
	2020	2021	2022
Dziewczynki	36	27	25
Chłopcy	42	34	47
Suma	78	61	72

W tabeli nr 15 przedstawiono wydane orzeczenia o stopniu niepełnosprawności w 2022 roku z uwzględnieniem symbolu i przyczyny niepełnosprawności, zapisanego w orzeczeniu oraz z podziałem na stopnie niepełnosprawności oraz płeć. W 2022 roku największa liczba osób z niepełnosprawnością w powiecie kamieńskim uzyskała orzeczenie o niepełnosprawności z przyczyny upośledzenia narządu ruchu, chorób układu oddechowego i krążenia oraz ze względu na choroby psychiczne.

Tabela 15. Wydane orzeczenia o stopniu niepełnosprawności w 2022 roku – symbol, przyczyna niepełnosprawności. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).

Symbol	Objaśnienie Symbolu	Znaczny	Umiarkowany	Lekki	Kobiety	Mężczyźni
01-U	Upośledzenie umysłowe	2	7	0	6	32
02-P	Choroby psychiczne	20	44	2	33	33
03-L	Zaburzenia głosu, mowy i choroby słuchu	4	1	13	12	6
04-O	Upośledzenie narządu wzroku	4	2	2	4	4
05-R	Upośledzenie narządu ruchu	42	61	17	69	51
06-E	Epilepsja	0	4	0	2	2
07-S	Choroby układów oddechowego i krążenia	33	23	11	28	39
08-T	Choroby układu pokarmowego	15	9	2	9	17
09-M	Choroby układu moczowo – płciowego	28	3	2	20	13
10-N	Choroby neurologiczne	40	15	0	24	31
11-I	Inne	9	10	2	11	10
12-C	Całościowe zaburzenia rozwojowe	3	7	2	2	10
Suma		200	186	53	220	219

V. Rehabilitacja społeczna osób niepełnosprawnych.

Rehabilitacja społeczna to zespół działań mających na celu umożliwienie osobie z niepełnosprawnością uczestniczenie w życiu rodzinnym, społecznym i zawodowym, na poziomie maksymalnie zbliżonym do innych osób a także proces przywracania osobie z niepełnosprawnością zdolności do samodzielnego funkcjonowania i aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.

Rehabilitacja społeczna stawia sobie następujące cele:

- ✓ kształtowanie zaradności osobistej i motywowanie aktywności w sytuacjach społecznych;
- ✓ kształtowanie umiejętności związanych z samodzielnym pełnieniem ról społecznych;
- ✓ likwidowanie barier architektonicznych, urbanistycznych, transportowych, technicznych, w komunikowaniu się, w dostępie do informacji i innych;
- ✓ kształtowanie wśród ogółu społeczeństwa postaw i zachowań, które będą sprzyjać integrowaniu się osób niepełnosprawnych z pełnosprawnymi.

Do placówek zajmujących się rehabilitacją społeczną na terenie powiatu kamieńskiego należą m.in.:

1. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim.
2. Dom Pomocy Społecznej w Śniatowie.
3. Warsztaty Terapii Zajęciowej w Kamieniu Pomorskim i Wolinie
4. Środowiskowe Domy Samopomocy w Kamieniu Pomorskim oraz w Międzyzdrojach.
5. Ośrodki Pomocy Społecznej funkcjonujące na terenie powiatu kamieńskiego.
6. Organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych na terenie powiatu kamieńskiego.

V.1. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r., poz. 100) zadania powiatu z zakresu rehabilitacji społecznej realizowane są przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim.

Do zadań powiatu z zakresu rehabilitacji społecznej na realizację, których przeznaczane są środki finansowe Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych należą:

- ✓ dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej;
- ✓ dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych;
- ✓ dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów;
- ✓ dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych;
- ✓ dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych;
- ✓ dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza – przewodnika.

Zgodnie z ustawą z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych w ramach rehabilitacji społecznej Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim realizuje następujące zadania:

- ✓ dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych,
- ✓ dofinansowanie likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, związanych z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
- ✓ dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów,
- ✓ dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych,

- ✓ zlecanie zadań zgodnie z art. 36 ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Do zlecania zadań, stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2023 poz. 571)
- ✓ dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej,
- ✓ pilotażowy program „Aktywny Samorząd”.

V.1.1. Zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

O dofinansowanie do zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze mogą ubiegać się osoby niepełnosprawne stosownie do potrzeb wynikających z niepełnosprawności. Przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze ujęte są w katalogu, który jest załącznikiem do Rozporządzenia Ministra Zdrowia z dnia 29 maja 2017 r. w sprawie wykazu wyrobów medycznych wydawanych na zlecenie.

Sprzęt rehabilitacyjny to sprzęt niezbędny do prowadzenia zajęć rehabilitacyjnych, mający za zadanie osiągnięcie przy aktywnym uczestnictwie osoby niepełnosprawnej możliwie najwyższego poziomu jej funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej. Jest to sprzęt zalecony przez lekarza niezbędny do rehabilitacji w warunkach domowych, który nie jest objęty ubezpieczeniem zdrowotnym. Sprzęt rehabilitacyjny traktowany jest w przepisach odmiennie niż wyroby medyczne. Nie ma określonego katalogu sprzętów rehabilitacyjnych. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie może udzielić dofinansowania do zakupu sprzętu na wniosek osoby niepełnosprawnej, który jest poparty zaleceniami lekarza prowadzącego.

Przedmioty ortopedyczne są to wyroby medyczne, służące do leczenia i rehabilitacji nieprawidłowości w funkcjonowaniu narządów ruchu. Są to przyrządy które są niezbędne dla osób z niepełnosprawnością w przypadku trwałego inwalidztwa, w okresie choroby lub usprawnienia leczniczego.

Środki pomocnicze to przedmioty wspomagające funkcjonowanie różnego rodzaju narządów, takich jak narząd słuchu, czy wzroku.

Dane w poniższej tabeli prezentują wysokość dofinansowania na zaopatrzenie w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz liczbę osób niepełnosprawnych, które otrzymały dofinansowanie w latach 2020 – 2022. W analizowanym okresie największa liczba osób niepełnosprawnych – 197 uzyskała dofinansowanie na sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze w 2022 roku. Także w 2022 roku wartość dofinansowań na sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze była najwyższa i wynosiła 177 961,14 zł.

Tabela 16. Wartość dofinansowań na sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze na lata 2020 – 2022. (źródło: Opracowania własne na podstawie sprawozdań z działalności PCPR w Kamieniu Pomorskim z lat 2020 – 2022)

	Dofinansowanie zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze		
	2020	2021	2022
Liczba osób, które uzyskały dofinansowanie	157	171	197
Wartość dofinansowania w złotych	140 000,00	159 529,44	177 961,14

V.1.2. Turnusy rehabilitacyjne.

Turnus to zorganizowana forma aktywnej rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności uczestników, między innymi przez nawiązywanie i rozwijanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Turnusy mobilizują do kontaktów z otoczeniem i do samodzielnego funkcjonowania. W ramach turnusów znaczącą wagę przykładają się do aktywności społecznej i zorganizowanych działań grupowych obok poprawy zdrowia i rehabilitacji leczniczej.

Uczestnictwo w turnusach zalicza się do podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych. O dofinansowanie do uczestnictwa w turnusie rehabilitacyjnym może ubiegać się osoba, która posiada aktualne orzeczenie o niepełnosprawności oraz złoży wniosek o przyznanie dofinansowania.

Turnusy są organizowane w ośrodkach, które zapewniają osobom niepełnosprawnym odpowiednie warunki pobytu, dostosowane do rodzaju i stopnia niepełnosprawności uczestników turnusu oraz bazę do prowadzenia rehabilitacji i realizacji określonego programu turnusu. Czas trwania turnusu wynosi co najmniej 14 dni. Turnusy odbywają się tylko w ośrodkach, które posiadają wpis Wojewody upoważniający do organizowania turnusów lub przyjmowania grup turnusowych.

W poniższej tabeli przedstawiono dane dotyczące liczby osób oraz wartości udzielonych dofinansowań do turnusów w latach 2020 – 2022. W analizowanym okresie największa liczba osób – 106 uzyskała dofinansowanie na turnusy rehabilitacyjne w 2022 roku, a wartość dofinansowań wyniosła 160 805,00 zł.

Tabela 17. Wartość dofinansowań na turnusy rehabilitacyjne na lata 2020 – 2022

	Dofinansowanie uczestnictwa osób niepełnosprawnych w turnusach rehabilitacyjnych		
	2020	2021	2022
Liczba osób, które uzyskały dofinansowanie	64	70	106
Wartość dofinansowania w złotych	68 756,00	86 930,00	160 805,00

V.1.3. Likwidacja barier funkcjonalnych.

Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych ma na celu umożliwienie lub w znacznym stopniu ułatwienie osobie niepełnosprawnej wykonywanie podstawowych, codziennych czynności lub kontaktów z otoczeniem. O dofinansowanie likwidacji barier funkcjonalnych mogą ubiegać się osoby niepełnosprawne jeżeli jest to uzasadnione potrzebami wynikającymi z rodzaju ich niepełnosprawności.

Wyróżnia się następujące rodzaje barier:

✓ bariery architektoniczne to wszelkie utrudnienie występujące w mieszkaniu, w budynku i w jego najbliższej okolicy, które ze względu na rozwiązania techniczne, konstrukcyjne lub warunki użytkowania uniemożliwiają lub utrudniają swobodę ruchu osobom niepełnosprawnym,

- ✓ bariery techniczne to przeszkody wynikające z braku zastosowania lub niedostosowania, odpowiednich do rodzaju niepełnosprawności przedmiotów lub urządzeń. Likwidacja tej bariery powinna powodować sprawniejsze funkcjonowanie osoby niepełnosprawnej w miejscu zamieszkania,
- ✓ bariery w komunikowaniu się to ograniczenia uniemożliwiające lub utrudniające osobie niepełnosprawnej swobodne porozumiewanie się i/lub przekazywanie informacji.

W analizowanym okresie największa liczba osób – 26 uzyskała dofinansowanie do likwidacji barier funkcjonalnych w 2021 roku. Wartość dofinansowań do likwidacji barier funkcjonalnych była najwyższa w 2022 roku i wyniosła 100 000,00 zł.

Tabela 18. Wartość dofinansowań do likwidacji barier funkcjonalnych na lata 2020 – 2022.

	Dofinansowanie likwidacji barier funkcjonalnych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych.		
	2020	2021	2022
Liczba osób, które uzyskały dofinansowanie	25	26	24
Wartość dofinansowania w złotych	128 289,00	95 633,00	100 000,00

W poniższej tabeli przedstawiono liczbę osób niepełnosprawnych, które otrzymały dofinansowanie na likwidację poszczególnych barier funkcjonalnych w latach 2020 – 2022. W tym okresie największa liczba osób niepełnosprawnych otrzymała dofinansowanie na likwidację barier technicznych odpowiednio 10, 15 oraz 13. Na likwidację barier architektonicznych dofinansowanie w analizowanych latach otrzymało odpowiednio 13, 10 oraz 10 osób niepełnosprawnych.

Tabela 19. Porównanie liczby zawartych umów w latach 2020 – 2022 dotyczących likwidacji barier funkcjonalnych.

	Dofinansowanie likwidacji barier funkcjonalnych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych.		
	2020	2021	2022
likwidacja barier w komunikowaniu się – liczba ON	2	1	1
likwidacja barier technicznych - liczba ON	10	15	13
likwidacja barier architektonicznych - liczba ON	13	10	10

V.1.4. Sport, kultura, rekreacja i turystyka.

Zakres tego zadania obejmuje działania o charakterze sportowym, kulturalnym, rekreacyjnym oraz turystycznym kierowane do osób niepełnosprawnych. O dofinansowanie ze środków Funduszu organizacji sportu, kultury, rekreacji i turystyki dla osób niepełnosprawnych mogą ubiegać się osoby prawne i jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej, które złożą odpowiedni wniosek w terminie do dnia 30 listopada roku poprzedzającego realizację zadania, oraz:

- ✓ prowadzą działalność na rzecz osób niepełnosprawnych przez okres co najmniej 2 lat przed złożeniem wniosku;
- ✓ udokumentują zapewnienie odpowiednich do rodzaju zadania i do potrzeb osób niepełnosprawnych warunków technicznych i lokalowych;
- ✓ udokumentują posiadanie środków własnych lub pozyskanych z innych źródeł na sfinansowanie przedsięwzięcia, w wysokości nieobjętej dofinansowaniem ze środków Funduszu.

Istotną rolę w rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych odgrywa ich udział w wydarzeniach kulturalnych, artystycznych i sportowych, prowadzi to do integracji społecznej osób niepełnosprawnych oraz podniesienie świadomości pełnosprawnych mieszkańców w zakresie problemów i potrzeb wynikających z niepełnosprawności. Zasadnym jest dążenie do takich rozwiązań by wszystkie wydarzenia społeczne były dostępne nie tylko dla osób pełnosprawnych, ale dla wszystkich mieszkańców bez względu na swoją sprawność i ograniczenia. Ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych ze może być dofinansowany sport, kultura, rekreacja i turystyka osób niepełnosprawnych. O w/w dofinansowanie mogą ubiegać się organizacje i instytucje działające na rzecz osób niepełnosprawnych. W ramach tego zadania realizowane są różnego rodzaju przedsięwzięcia związane z integracją i aktywizacją osób niepełnosprawnych. Poniższa tabela przedstawia liczbę podpisanych umów z organizacjami oraz wartość wypłaconego dofinansowania w ramach zadania sport, kultura, rekreacja i turystyka osób niepełnosprawnych w latach 2020 – 2022. Wartość dofinansowania sportu, kultury, rekreacji

i turystyki osób niepełnosprawnych była najwyższa w 2021 roku i wynosiła 58 935,00 zł. Liczba podpisanych umów była także najwyższa w 2021 roku.

Tabela 20. Wartość dofinansowań sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych na lata 2020 – 2022.

	Dofinansowanie sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych		
	2020	2021	2022
Liczba podpisanych umów	7	8	6
wartość dofinansowania w złotych	55 350,00	58 935,00	40 458,00
Wysokość środków PFRON na ten cel	55 350,00	58 938,00	40 458,00
Suma			

V.1.5. Warsztaty Terapii Zajęciowej

Warsztat Terapii Zajęciowej jest placówką, która daje osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej. Warsztat nie jest placówką samodzielną, ale stanowi część większej struktury organizacyjnej. WTZ mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub przez inne podmioty. Na terenie powiatu kamieńskiego funkcjonują dwa Warsztaty Terapii Zajęciowej.

W tabeli nr 21 przedstawiono wysokość środków PFRON oraz środków powiatu przeznaczonych na dofinansowanie WTZ w latach 2020 – 2022 r.

Tabela 21. Wartość dofinansowań Warsztatów Terapii Zajęciowej na lata 2020 – 2022.

	Dofinansowanie Warsztatów Terapii Zajęciowej		
	2020	2021	2022
środki PFRON	1.598.688,00	1.692.288,00	2.019.888,00
środki powiatu	177.631,74	188.032,26	224.431,74
Suma			

V.1.6. Aktywny samorząd.

Program *Aktywny samorząd* powstał w celu ulepszenia modelu polityki społecznej wobec osób z niepełnosprawnością. Działania, które program przewiduje uzupełniają plany ujęte w powiatowych strategiach rozwiązywania problemów społecznych i programach działań na rzecz osób z niepełnosprawnością. Samorządom dają możliwość aktywnego włączenia się w działania na rzecz inkluzji społecznej osób z niepełnosprawnością. Przewidziane formy wsparcia w programie dotyczą likwidacji barier ograniczających społeczne i zawodowe funkcjonowanie osób z niepełnosprawnością.

Celem głównym programu *Aktywny samorząd* jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo osób z niepełnosprawnością w życiu społecznym, zawodowym oraz dostępie do edukacji. Program składa się z dwóch modułów, z których Moduł I oraz Moduł II jest realizowany przez samorząd powiatowy i podlega ewaluacji realizowanej przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim. Poszczególne Moduły programu zakładają następujące wsparcie:

Moduł I – likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową:

Obszar A – likwidacja bariery transportowej:

- ✓ Zadania: 1 i 4 – pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu,
- ✓ Zadania: 2 i 3 – pomoc w uzyskaniu prawa jazdy;

Obszar B – likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym:

- ✓ Zadania: 1, 3 i 4 – pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,
- ✓ Zadanie 2 – dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi nabytego w ramach programu sprzętu elektronicznego i oprogramowania,
- ✓ Zadanie 5 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego;

Obszar C – likwidacja barier w poruszaniu się:

- ✓ Zadanie 1 – pomoc w zakupie wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
- ✓ Zadanie 2 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,
- ✓ Zadanie 3 – pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne,
- ✓ Zadanie 4 – pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny,
- ✓ w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne,
- ✓ Zadanie 5 – pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego;

Obszar D – pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej.

Moduł II – pomoc w uzyskaniu wykształcenia poprzez dofinansowanie kosztów edukacji w szkole policealnej, kolegium lub w szkole wyższej (studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie, studia podyplomowe lub doktoranckie prowadzone przez szkoły wyższe w systemie stacjonarnym / dziennym lub niestacjonarnym / wieczorowym / zaocznym lub eksternistycznym, w tym również za pośrednictwem Internetu), a także osób, które przewód doktorski otworzyły poza studiami doktoranckimi. Celem głównym programu Aktywny Samorząd jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji.

Cele szczegółowe programu to:

- ✓ przygotowanie beneficjentów programu z zaburzeniami ruchu i percepcji wzrokowej do pełnienia różnych ról społecznych poprzez umożliwienie im włączenia się do tworzącego się społeczeństwa informacyjnego,
- ✓ przygotowanie beneficjentów programu do aktywizacji społecznej, zawodowej lub wsparcie w utrzymaniu zatrudnienia poprzez likwidację lub ograniczenie barier w poruszaniu się oraz barier transportowych,

- ✓ umożliwianie beneficjentom programu aktywizacji zawodowej poprzez zastosowanie elementów wspierających ich zatrudnienie,
- ✓ poprawa szans beneficjentów programu na rywalizację o zatrudnienie na otwartym rynku pracy poprzez podwyższanie kwalifikacji,
- ✓ wzrost kompetencji osób zaangażowanych w proces rehabilitacji osób z niepełnosprawnością, pracowników lub pracujących na rzecz jednostek samorządu terytorialnego lub organizacji pozarządowych.

Uczestnicy programu to osoby z niepełnosprawnością w stopniu umiarkowanym i znacznym o różnych przyczynach niepełnosprawności, głównie z dysfunkcją narządu ruchu, wzroku oraz schorzeniami neurologicznymi. Wysokość środków przeznaczonych na realizację Programu *Aktywny samorząd* była najwyższa w 2022 roku i wyniosła 137 630,40 zł.

Tabela 22. Środki na realizację Programu „Aktywny samorząd” przekazane w latach 2020 – 2022.

	Środki na realizację Programu „Aktywny samorząd”		
	2020	2021	2022
Wysokość środków przeznaczonych na realizację zadania	126 675,23	116 861,24	137 630,40
Suma			

V.2. Domy Pomocy Społecznej w powiecie kamieńskim.

Na terenie powiatu kamieńskiego funkcjonuje jeden Dom Pomocy Społecznej prowadzony pod nadzorem Powiatu:

1. Dom Pomocy Społecznej dla osób przewlekle somatycznie chorych w Śniatowie.
Śniatowo 17, 72-400 Kamień Pomorski,

Osobie wymagającej całodobowej opieki z powodu wieku, choroby lub niepełnosprawności, niemogącej samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu, której nie można zapewnić niezbędnej pomocy w formie usług opiekuńczych, przysługuje prawo do umieszczenia w domu pomocy społecznej.

Osobę wymagającą tej formy wsparcia kieruje się do domu pomocy społecznej odpowiedniego typu, zlokalizowanego jak najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej, chyba że okoliczności sprawy wskazują inaczej, po uzyskaniu zgody tej osoby lub jej przedstawiciela ustawowego na umieszczenie w domu pomocy społecznej.

W przypadku gdy przewidywany termin oczekiwania na umieszczenie w domu pomocy społecznej danego typu zlokalizowanym najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej wynosi ponad 3 miesiące, osobę kieruje się na jej wniosek do domu pomocy społecznej tego samego typu zlokalizowanego jak najbliżej miejsca zamieszkania osoby kierowanej, w którym przewidywany termin oczekiwania na umieszczenie jest krótszy niż 3 miesiące.

Dom pomocy społecznej świadczy usługi bytowe, opiekuńcze, wspomagające i edukacyjne na poziomie obowiązującego standardu, w zakresie i formach wynikających z indywidualnych potrzeb osób w nim przebywających. Organizacja domu pomocy społecznej, zakres i poziom usług świadczonych przez dom uwzględnia w szczególności wolność, intymność, godność i poczucie bezpieczeństwa mieszkańców domu oraz stopień ich fizycznej i psychicznej sprawności. Dom pomocy społecznej może również świadczyć usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób w nim niezamieszkujących.

V.3. Warsztaty Terapii Zajęciowej.

Na terenie powiatu kamieńskiego funkcjonują dwa Warsztaty Terapii Zajęciowej:

- ✓ **Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ) w Kamieniu Pomorskim, ul. Garncarska 4
72-400 Kamień Pomorski.**

Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ) w Kamieniu Pomorskim jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo placówką stwarzającą osobom niepełnosprawnym możliwość rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia.

Warsztaty Terapii Zajęciowej są organizowane przez Polskie Stowarzyszenie na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną (PSONI).

W oparciu o misję i cele PSONI, WTZ realizuje samodzielnie realizowany nadrzędny cel, którym jest pozyskanie lub przywracanie umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia przez osoby niepełnosprawne.

Działania składające się na proces rehabilitacji społecznej i zawodowej WTZ Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną tworzą spójną strukturę, w której podstawowe miejsce zajmuje terapia zajęciowa. Prowadzone są również zajęcia z rehabilitacji zawodowej (przestrzeganie zasad pracy, przygotowanie do roli pracownika, aktywizacja zawodowa), na pracowniach: rękodziele i zdobnictwie artystycznym, gospodarstwie domowym, umiejętności praktycznych, krawiecko-dziewiarskiej, ceramiczno-plastycznej, stolarskiej, redakcyjno-poligraficznej, papieroplastyce i zdobnictwie oraz ogrodniczo-wikliniarskiej.

Innymi formami rehabilitacji uczestników są: trening samoobsługi (estetyka i higiena osobista, spożywanie posiłków, sprzątanie, samodzielność w poruszaniu się w terenie), trening ekonomiczny (gospodarowanie środkami finansowymi), terapia rozrywką (wycieczki, imprezy uspołeczniające i towarzyskie, imprezy integracyjne), zajęcia z zakresu uspołecznienia (współdziałanie z innymi, dojrzałość do kontaktów społecznych, udział w działalności grupy, poznawanie otoczenia społecznego) i rozwoju ogólnego (rozwijanie procesów sfery intelektualnej, komunikowanie się, rozwój zainteresowań). Podopieczni uczestniczą także z zajęć edukacyjnych (językowych, z zakresu edukacji seksualnej, profilaktyki uzależnień, wiedzy obywatelskiej).

Placówka zapewnia również opiekę medyczną i pielęgniarzką (monitoring sanitarno-higieniczny, zabiegi zlecone przez lekarzy – pielęgniarckie pielęgnacyjne, koordynacja badań lekarskich, prowadzenie dokumentacji medycznej – zbieranie danych o stanie zdrowia, koordynowanie badań niezbędnych dla potrzeb sanitarno – epidemiologicznych placówki). W zakresie rehabilitacji ruchowej uczestnicy korzystają z ogólnorozwojowych zajęć

sportowych na małej sali gimnastycznej, hali widowiskowo-sportowej, basenie i grocie solno-jodowej. Regularnie biorą udział w integracyjnych wyjazdach rehabilitacyjnych oraz w życiu kulturalnym w obrębie społeczności lokalnej.

Bloki zajęć dyskusyjno-edukacyjno-poznawczych są stałym elementem cotygodniowej rehabilitacji. Służą one integracji zespołu, wypracowywaniu zasad i norm współpracy, doskonaleniu komunikacji społecznej, rozwijaniu umiejętności empatycznych, tolerancji, wrażliwości na potrzeby innych. Realizują zadania z zakresu samorządności, umiejętności rozstrzygania problemów.

Poradnictwo i terapia psychologiczna to kolejna forma wsparcia uczestników WTZ. Obejmuje ona badania diagnostyczne dotyczące fragmentarycznej lub kompleksowej oceny możliwości psychofizycznych uczestników WTZ w sferze poznawczej, emocjonalno-osobowościowej i społecznej. W jej zakresie odbywa się też kwalifikacja do poszczególnych form zajęć indywidualnych i zespołowych, diagnoza predyspozycji, potencjałów i deficytów dla określenia kierunków rehabilitacji, problemów adaptacyjnych i bieżących spraw życiowych, trudności emocjonalnych, komunikacyjnych, społecznych, rodzinnych.

Współpraca z rodziną i środowiskiem obejmuje zapoznanie z sytuacją rodzinną, bytową i materialną uczestnika, spotkania indywidualne z rodzicami, przekazywanie informacji drogą korespondencyjną, telefoniczną, osobistą, współpraca ze specjalistą pracy z rodziną, informowanie i przedstawienie rodzinom ofert na turnusy rehabilitacyjne, informowanie rodzin o przysługującym im sprzęcie rehabilitacyjnym, ortopedycznym i środkach pomocniczych. W obszarze rehabilitacji wyróżnia się także rozwiązywanie problemów adaptacyjnych o różnym charakterze, programowanie modyfikacji zachowań i kształtowania nawyków czynnościowych. Służy się także wsparciem w zakresie komunikacji wewnątrzrodzinnej.

Warsztaty Terapii Zajęciowej podejmują szereg inicjatyw zmierzających do integrowania środowiska placówek rehabilitacyjnych i edukacyjnych w najbliższym otoczeniu.

Systematycznie współpracują z instytucjami oraz organizacjami działającymi m.in. na rzecz wspierania osób z niepełnosprawnością.

✓ **Warsztat Terapii Zajęciowej (WTZ) w Wolinie, ul. Mickiewicza 14, 72-510 Wolin**

Warsztat Terapii Zajęciowej w Wolinie powstał w grudniu 2009 roku. Celem warsztatu terapii jest doskonalenie, rozwijanie lub nabywanie umiejętności samoobsługowych w życiu codziennym, a także zwiększanie zaradności osobistej.

Warsztat jest placówką, która stwarza osobom niepełnosprawnym niezdolnym do podjęcia pracy możliwość rehabilitacji zawodowej lub społecznej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. (Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych).

Osoby niepełnosprawne, które są uczestnikami warsztatu terapii mają możliwość uczestnictwa w różnych formach terapeutycznych, a także w szkoleniach zmierzających do uzyskania możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej.

Zajęcia prowadzone są w oparciu o indywidualne programy rehabilitacji biorąc pod uwagę możliwości i potrzeby psychofizyczne osób niepełnosprawnych.

Każdy uczestnik przygotowywany jest do pełnienia roli pracownika również poprzez szkolenia.

Podczas szkoleń z zakresu aktywizacji zawodowej uczestnicy uczą się przygotowania i napisania CV, listu motywacyjnego, przygotowania do rozmowy kwalifikacyjnej z autoprezentacją- ze zwróceniem uwagi na ubiór i higienę osobistą oraz wymagane dokumenty; Ponadto uczestnicy poznają prawa i obowiązki pracownika i pracodawcy, zostają zapoznani z podstawowymi kwestiami z Kodeksu Pracy w szczególności dotyczących zatrudniania osób niepełnosprawnych.

W Warsztacie Terapii Zajęciowej w Wolinie działają cztery pracownie, w których osoby z dysfunkcjami nabywają umiejętności niezbędne do funkcjonowania w życiu codziennym:

- ✓ Pracownia gospodarstwa domowego.
- ✓ Pracownia poligraficzno-komputerowa.
- ✓ Pracownia ochrony środowiska.
- ✓ Pracownia plastyczno-zdobnicza.

V.4. Środowiskowe Domy Samopomocy w powiecie kamieńskim.

Środowiskowy dom samopomocy (ŚDS) zgodnie z art. 51a ustawy o pomocy społecznej, jest ośrodkiem wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, które w wyniku upośledzenia niektórych funkcji organizmu lub zdolności adaptacyjnych wymagają pomocy do życia w środowisku rodzinnym i społecznym, w szczególności w celu zwiększenia zaradności i samodzielności życiowej, a także ich integracji społecznej. Środowiskowy Dom Samopomocy jest jednym z elementów oparcia społecznego, polegającego na podtrzymaniu umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia osób, które z powodu choroby psychicznej lub upośledzenia umysłowego mają poważne trudności w życiu codziennym. Podstawowym zadaniem Domu jest przede wszystkim podtrzymywanie i rozwijanie umiejętności uczestników niezbędnych do możliwie jak najbardziej samodzielnego życia oraz zapobieganie marginalizacji i wykluczeniu społecznemu tej grupy osób oraz ich rodzin.

Na terenie powiatu kamieńskiego funkcjonują dwa Środowiskowe Domy Samopomocy:

- ✓ **Środowiskowy Dom Samopomocy w Kamieniu Pomorskim ul. Garncarska 4,
72-400 Kamień Pomorskim.**

Placówka funkcjonuje w budynku Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną. Została powołana na mocy uchwały Rady Miejskiej w Kamieniu Pomorskim oraz zawartych przez gminę porozumień z gminą Dziwnów, Świerżno oraz Golczewo w zakresie prowadzenia i kierowania do Środowiskowego Domu Samopomocy. W ŚDS znajdują swoje miejsce osoby niepełnosprawne intelektualnie oraz

wykazujące inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych. Zadanie prowadzenia placówki zostało w drodze konkursu powierzone Polskiemu Stowarzyszeniu na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Kamieniu Pomorskim. Do placówki w pierwszej kolejności trafią mieszkańcy gminy Kamień Pomorski.

**✓ Środowiskowy Dom Samopomocy w Międzyzdrojach ul. Kolejowa 33. 72-500
Międzyzdroje.**

Środowiskowy Dom Samopomocy w Międzyzdrojach, jest ośrodkiem wsparcia prowadzonym przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Wolinie. Dom świadczy usługi dla osób przewlekłe psychicznie chorych, osób z niepełnosprawnością intelektualną oraz osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych. Podstawowym celem działalności Środowiskowego Domu Samopomocy jest zapewnienie osobom chorym psychicznie, niepełnosprawnym intelektualnie i wykazującym inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych, oparcia społecznego w środowisku lokalnym, pozwalającego na zaspokojenie ich podstawowych potrzeb życiowych, poprawę funkcjonowania społecznego zmierzającą do usamodzielnienia, zapobieganie izolacji społecznej i umożliwienie integracji ze środowiskiem.

Cel główny realizowany jest poprzez cele szczegółowe:

- ✓ budowanie społeczności opartej na zasadzie wzajemnej życzliwości, zrozumienia, wsparcie w dążeniu do poprawy jakości życia i samodzielności;
- ✓ usamodzielnienie uczestników domu w zakresie podstawowych umiejętności życiowych, przyuczanie do wykonywania prac z zakresu gospodarstwa domowego;
- ✓ nawiązanie pozytywnych kontaktów ze światem zewnętrznym, integrację osoby z zaburzeniami psychicznymi ze społecznością, poprawę funkcjonowania w rodzinie;
- ✓ aktywizację uczestników, rozwijanie inwencji, motywowanie do działania i rozwoju, rozbudzanie i podtrzymywanie zdolności, zainteresowań;
- ✓ zwiększanie umiejętności manualnych, percepcyjnych i ruchowych;
- ✓ podnoszenie poziomu aktywności fizycznej, psychicznej oraz twórczej;

- ✓ nabywanie umiejętności zdrowego stylu życia oraz umiejętności niezbędnych w procesie leczenia;
- ✓ podnoszenie kompetencji w zakresie życia z problemami zdrowotnymi, aktywizacji zawodowej, umiejętności społecznych i interpersonalnych;
- ✓ udział w różnych formach terapii;
- ✓ naukę obsługi narzędzi i urządzeń użytku codziennego;
- ✓ kreowanie postaw samorządności, motywowanie do samodzielnego podejmowania decyzji i zaangażowanie uczestników w pracę na rzecz domu;
- ✓ umożliwienie rozwoju kulturalnego i osobowościowego uczestników;
- ✓ rozwijanie umiejętności aktywnego życia oraz organizacji czasu wolnego;
- ✓ wsparcie w załatwianiu różnorodnych spraw urzędowych;
- ✓ wspieranie środowiska rodzinnego;
- ✓ poprawę samooceny;
- ✓ prowadzenie aktywizacji zawodowej;
- ✓ kreowanie postaw samorządności i zaangażowanie uczestników w pracę na rzecz domu

Zadania Środowiskowego Domu Samopomocy obejmują:

- ✓ zapewnienie uczestnikom dziennego pobytu opieki oraz zaspokojenie niezbędnych potrzeb bytowych i zdrowotnych w tym spożycie posiłku w ramach zajęć pracowni kulinarnej;
- ✓ zapewnienie oparcia społecznego osobom z zaburzeniami psychicznymi,
- ✓ umożliwienie udziału w zajęciach terapeutycznych, terapii zajęciowej i psychoterapii;
- ✓ rozwijanie zainteresowań, umożliwienie rozwoju kulturalnego i osobowościowego uczestników;
- ✓ działania służące integracji uczestników Domu ze społeczeństwem;
- ✓ dbanie o higieniczne i bezpieczne warunki pobytu;
- ✓ prowadzenie specjalistycznej pracy socjalnej i terapeutycznej rozwijającej samodzielność osób niepełnosprawnych;
- ✓ prowadzenie poradnictwa psychologicznego, socjalnego oraz logopedycznego.

V.5. Ośrodki Pomocy Społecznej w powiecie kamieńskim.

Na terenie powiatu kamieńskiego działają:

- ✓ Ośrodek Pomocy Społecznej w Dziwnowie, ul. Mała 3, 72-420 Dziwnów.
- ✓ Ośrodek Pomocy Społecznej w Golczewie, ul. Zwycięstwa 25, 72-410 Golczewo.
- ✓ Ośrodek Pomocy Społecznej w Kamieniu Pomorskim, ul. Kopernika 26, 72-400 Kamień Pomorski.
- ✓ Ośrodek Pomocy Społecznej w Międzyzdrojach, ul. Plac Ratuszowy 1, 72-500 Międzyzdroje.
- ✓ Ośrodek Pomocy Społecznej w Świerznie, ul. Długa 14 C, 72-405 Świerzno.
- ✓ Ośrodek Pomocy Społecznej w Wolinie, ul. Prosta 1, 72-510 Wolin.

Ośrodki Pomocy Społecznej realizują działania wynikające w szczególności z ustawy o pomocy społecznej, są to między innymi zasiłki, które wspierają osoby niepełnosprawne jak i rodziny osób niepełnosprawnych.

Zasiłek stały, który przysługuje:

- ✓ pełnoletniej osobie samotnie gospodarującej, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód jest niższy od kryterium dochodowego osoby samotnie gospodarującej;
- ✓ pełnoletniej osobie pozostającej w rodzinie, niezdolnej do pracy z powodu wieku lub całkowicie niezdolnej do pracy, jeżeli jej dochód, jak również dochód na osobę w rodzinie są niższe od kryterium dochodowego na osobę w rodzinie.

Świadczenie pielęgnacyjne z tytułu rezygnacji z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej, przysługuje:

1. matce albo ojcu;
2. opiekunowi faktycznemu dziecka;
3. osobie będącej rodziną zastępczą spokrewnioną, w rozumieniu ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;
4. innym osobom, na których zgodnie z przepisami ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy ciąży obowiązek alimentacyjny, z wyjątkiem osób o znacznym stopniu

niepełnosprawności – jeżeli nie podejmują lub rezygnują z zatrudnienia lub innej pracy zarobkowej w celu sprawowania opieki nad osobą legitymującą się orzeczeniem o niepełnosprawności łącznie ze wskazaniem: konieczności stałej lub długotrwałej opieki lub pomocy innej osoby w związku ze znacznie ograniczoną możliwością samodzielnej egzystencji oraz konieczności stałego współudziału na co dzień opiekuna dziecka w procesie jego leczenia, rehabilitacji i edukacji, albo osobą legitymującą się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności.

Zasiłek pielęgnacyjny przyznaje się w celu częściowego pokrycia wydatków wynikających z konieczności zapewnienia opieki i pomocy innej osoby w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.

Zasiłek pielęgnacyjny przysługuje:

- ✓ niepełnosprawnemu dziecku; osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia, jeżeli legitymuje się orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności;
- ✓ osobie niepełnosprawnej w wieku powyżej 16 roku życia legitymującej się orzeczeniem o umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, jeżeli niepełnosprawność powstała w wieku do ukończenia 21 roku życia;
- ✓ osobie, która ukończyła 75 lat.

Ośrodki Pomocy Społecznej realizują również:

- Usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze.

Osobie samotnej, która z powodu wieku, choroby lub innych przyczyn wymaga pomocy innych osób, a jest jej pozbawiona, przysługuje pomoc w formie usług opiekuńczych lub specjalistycznych usług opiekuńczych. Usługi opiekuńcze lub specjalistyczne usługi opiekuńcze mogą być przyznane również osobie, która wymaga pomocy innych osób, a rodzina, a także wspólnie niezamieszkujący małżonek, wstępni, zstępni nie mogą takiej pomocy zapewnić.

Usługi opiekuńcze obejmują pomoc w zaspokajaniu codziennych potrzeb życiowych, opiekę higieniczną, zaleconą przez lekarza pielęgnację oraz w miarę możliwości, zapewnienie kontaktów z otoczeniem. Specjalistyczne usługi opiekuńcze są to usługi dostosowane do szczególnych potrzeb wynikających z rodzaju schorzenia lub niepełnosprawności, świadczone przez osoby ze specjalistycznym przygotowaniem zawodowym. Ośrodek pomocy społecznej, przyznając usługi opiekuńcze, ustala ich zakres, okres i miejsce świadczenia. Rada gminy określa, w drodze uchwały, szczegółowe warunki przyznawania i odpłatności za usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze, z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi, oraz szczegółowe warunki częściowego lub całkowitego zwolnienia od opłat, jak również tryb ich pobierania.

W ramach wsparcia Ośrodków Pomocy Społecznej na terenie powiatu kamieńskiego istnieje możliwość skorzystania z programu Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej, którego celem jest wprowadzenie usług asystenta jako formy ogólnodostępnego wsparcia w wykonywaniu codziennych czynności oraz funkcjonowaniu w życiu społecznym, a także z programu „Opieka wytchnieniowa”, którego celem jest wsparcie członków rodzin lub opiekunów sprawujących bezpośrednią opiekę nad: dziećmi z orzeczeniem o niepełnosprawności, osobami ze znacznym stopniem niepełnosprawności oraz orzeczeniami traktowanymi na równi z orzeczeniem o znacznym stopniu niepełnosprawności poprzez możliwość uzyskania doraźnej, czasowej pomocy w formie usługi opieki wytchnieniowej. Program ma także zapewniać czasowe odciążenie od codziennych obowiązków łączących się ze sprawowaniem opieki, zapewnienie czasu na odpoczynek i regenerację.

Do zadań Ośrodków Pomocy Społecznej należy również realizacja rządowego programu „Za życiem”. W ramach programu: matce, ojcu, opiekunowi faktycznemu dziecka (osoba faktycznie opiekująca się dzieckiem, jeżeli wystąpiła z wnioskiem do sądu opiekuńczego o przysposobienie dziecka) albo opiekunowi prawnemu dziecka, przysługuje jednorazowe świadczenie w wysokości 4000,00 zł bez względu na dochód rodziny.

Świadczenie to zostało wprowadzone ustawą z dnia 4 listopada 2016 r. o wsparciu kobiet w ciąży i ich rodzin „Za życiem”. Ustawa, poza wsparciem finansowym, zakłada również

zapewnienie dostępu do informacji w zakresie rozwiązań wspierających rodziny oraz kobiety w ciąży, zapewnienie kobietom w ciąży dostępu do diagnostyki prenatalnej, zapewnienie odpowiednich świadczeń opieki zdrowotnej dla kobiety w okresie ciąży, porodu i porodu, ze szczególny uwzględnieniem kobiet w ciąży powikłanej oraz w sytuacji niepowodzeń położniczych. Przewidziano również dostęp do poradnictwa w zakresie rozwiązań wspierających rodzinę.

V.6. Organizacje pozarządowe działające na rzecz osób niepełnosprawnych na terenie powiatu kamieńskiego.

Organizacje pozarządowe (NGO - non-governmental organizations) działające na rzecz osób niepełnosprawnych to niezależne od rządu instytucje, które mają na celu poprawę jakości życia osób niepełnosprawnych. Działają one na wielu różnych płaszczyznach, takich jak edukacja, zdrowie, prawa osób niepełnosprawnych, dostępność, zatrudnienie, rehabilitacja, wsparcie społeczne, a także podnoszenie świadomości społeczeństwa na temat niepełnosprawności. Różne NGO mogą skupiać się na różnych obszarach niepełnosprawności, takich jak niepełnosprawność fizyczna, intelektualna, sensoryczna czy psychiczna. Mogą one prowadzić swoje działania na różnych poziomach - lokalnym, regionalnym, krajowym lub międzynarodowym. Organizacje pozarządowe stanowią podstawowy element budowy społeczeństwa obywatelskiego, opartego na poszanowaniu wolności, interesów wszystkich grup społecznych i wspólnego dobra. Sejm Rzeczypospolitej Polskiej uchwalił ustawę o działalności pożytku publicznego i wolontariacie odnoszącą się do działalności organizacji pozarządowych. Ustawa ta po raz pierwszy podaje prawną definicję organizacji pozarządowej jako instytucji nienależącej do sektora finansów publicznych i nie działającej dla zysku. Organizacje pozarządowe funkcjonujące na terenie powiatu kamieńskiego są zaangażowane we wsparcie osób z różnymi typami i rodzajami niepełnosprawności. Wśród organizacji działających na terenie powiatu kamieńskiego można wyróżnić grupę najbardziej aktywnych podmiotów.

- **Polskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligektualną Koło w Kamieniu Pomorskim.**
- **Polskie Stowarzyszenie Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligektualną Koło w Wolinie**

Misja

- ✓ Dbanie o godność ludzką, miejsce w rodzinie i wśród innych oraz szczęście osób niepełnosprawnych inteligektualnie.
- ✓ Wspieranie rodzin, aby były one w stanie sprostać sytuacjom, które pociąga za sobą fakt urodzenia i wychowania dziecka z upośledzeniem umysłowym; aby były w stanie przekształcać własny ból w gotowość niesienia pomocy innym.

Celem Stowarzyszenia jest:

- ✓ Działanie na rzecz wyrównywania szans osób z upośledzeniem umysłowym.
- ✓ Tworzenie warunków przestrzegania wobec niepełnosprawnych inteligektualnie praw człowieka.
- ✓ Prowadzenia ich ku aktywnemu uczestnictwu w życiu społecznym – wspieranie rodzin upośledzonych umysłowo (Statut Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, art. 4.)

Zadania Polskiego Stowarzyszenia na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym obejmują w szczególności:

- ✓ rzecznictwo interesów, z wykorzystaniem m.in. instrumentu praw człowieka,
- ✓ inicjowanie rozwiązań prawnych,
- ✓ organizowanie i prowadzenie różnego rodzaju placówek, programów i usług dla niepełnosprawnych dzieci i osób dorosłych w zakresie kompleksowej, wielodyscyplinarnej rehabilitacji i terapii, edukacji, przygotowania do pracy, zatrudnienia, opieki mieszkaniowej, rekreacji oraz wspierania w samodzielności, a także pomoc ich rodzinom (m.in. przez udostępnianie informacji, poradnictwo życiowe i prawne, grupy wsparcia, krótkoterminowe zastępowanie w opiece itp.),

- ✓ współpracę z organami władzy rządowej i samorządowej w zakresie zaspokajania potrzeb osób niepełnosprawnych i ich rodzin oraz formułowania odpowiedniej polityki społecznej,
- ✓ szkolenia rodziców i profesjonalistów,
- ✓ działalność wydawniczą i współpracę z mediami w celu zmiany postaw społecznych.

Członkami Stowarzyszenia są:

- rodzice i opiekunowie prawni, osoby z niepełnosprawnością intelektualną, inni członkowie ich rodzin, a także przyjaciele, w tym profesjonaliści zaangażowani w pracę dla ich dobra.

Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym jest członkiem Inclusion International – Międzynarodowej Ligi Stowarzyszeń na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym, Inclusion Europe oraz Polskiego Forum Osób Niepełnosprawnych (członka European Disability Forum). Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Upośledzeniem Umysłowym jest organizacją pozarządową i samopomocową, działającą nie dla zysku, co dla pożytku publicznego.

➤ **Związek Inwalidów Wojennych RP - Zarząd Oddziału**

Zrzesza inwalidów wojennych i wojskowych, którzy byli ranni, kontuzjowani lub zostali dotknięci schorzeniami, walcząc na wszystkich frontach I i II wojny światowej, w ruchu oporu w kraju i za granicą.

➤ **Polski Związek Niewidomych. Okręg zachodniopomorski. Koło w Kamieniu Pomorskim.**

Działalność społeczno - rehabilitacyjna, poradnictwo, pomoc logistyczna, informacja, aktywizacja osób niewidomych i słabo widzących, organizacja spartakiad, wycieczek, turnusów rehabilitacyjnych, szkoleń, pokazy sprzętu rehabilitacyjnego dla osób z dysfunkcją wzroku, inne spotkania integracyjne, stała współpraca z PCPR w Kamieniu Pomorskim.

➤ **Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów**

Organizowanie życia kulturalnego emerytów, rencistów, inwalidów, uczestnictwo życiu społecznym miasta, współdziałanie z innymi organizacjami społeczno-zawodowymi w celu poprawy warunków socjalno-bytowych seniorów.

➤ **Fundacja Teatr Teatr**

Fundacja istnieje od 2014 roku swą siedzibę ma w Domysławie na Wyspie Wolin. Fundacja Teatr Teatr jest przedsiębiorstwem społecznym (od 2021r.), działającym w zakresie edukacji artystycznej i teatru społecznego.

Cele działalności:

- ✓ inicjuje powstanie i działalność grup artystycznych,
- ✓ prowadzi zajęcia edukacji artystycznej w zakresie nauki emisji głosu, gry na pianinie i gitarze dla dzieci, młodzieży, dorosłych,
- ✓ prowadzi warsztaty ceramiki,
- ✓ prowadzi animacje dla dzieci (w tym dla niepełnosprawnych),
- ✓ prowadzi, w siedzibie fundacji w Domysławie, pracownie muzyczną, plastyczną i ceramiczną.

VI. Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych.

Osoba niepełnosprawna może być zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako:

- ✓ bezrobotny - to osoba, która posiada ustaloną niepełnosprawność, jednak nie jest uprawniona m.in. do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej, zasiłku stałego.
- ✓ poszukujący pracy - to osoba, która oprócz ustalonej niepełnosprawności jest uprawniona m.in. do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej, zasiłku stałego.

Struktura bezrobotnych osób niepełnosprawnych na przestrzeni lat 2020 – 2022 pozostaje na zbliżonym poziomie. Na koniec 2020 r. w ewidencji Powiatowego Urzędu Pracy w Kamieniu

Pomorskim zarejestrowanych było 56 niepełnosprawnych osób bezrobotnych, w tym 31 mężczyzn oraz 25 kobiet. Na koniec 2021 roku zarejestrowanych było 61 niepełnosprawnych osób bezrobotnych, w tym 32 mężczyzn oraz 29 kobiet. Na koniec 2022 roku zarejestrowanych było 58 bezrobotnych osób niepełnosprawnych, w tym 34 mężczyzn (58,6% ogółu) oraz 24 kobiety (41,4% ogółu).

Tabela 23. Struktura bezrobotnych niepełnosprawnych w powiecie kamieńskim (źródło opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kamieniu Pomorskim).

	2020 r.	2021 r.	2022 r.
ogółem	56	61	58
mężczyźni	31	32	34
kobiety	25	29	24

Bezrobotne osoby niepełnosprawne stanowią niewielki odsetek ogółu osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Kamieniu Pomorskim. Na koniec 2022 roku odsetek niepełnosprawnych osób bezrobotnych wynosił 3,1% ogółu bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie. Pomimo niskiego udziału osób niepełnosprawnych wśród ogółu osób bezrobotnych konieczna jest aktywizacji zawodowa i integracja zawodowa osób z niepełnosprawnościami.

Osoba z orzeczonym stopniem o niepełnosprawności, która jest zdolna do podjęcia zatrudnienia w co najmniej połowie wymiaru czasu pracy, posiadająca status „bezrobotnego” może skorzystać ze wszystkich usług urzędu pracy i instrumentów przewidzianych dla osoby bezrobotnej.

Ponadto, osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może również korzystać na zasadach takich jak bezrobotni z następujących usług lub instrumentów określonych w ustawie o promocji:

- ✓ szkoleń;
- ✓ stażu;
- ✓ prac interwencyjnych;
- ✓ przygotowania zawodowego dorosłych;

- ✓ badań lekarskich lub psychologicznych, o których mowa w art. 2 ust. 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- ✓ zwrotu kosztów, o których mowa w art. 45 ust. 1, 2 i 4 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- ✓ finansowania kosztów, o których mowa w art. 45 ust. 3 ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy;
- ✓ studiów podyplomowych;
- ✓ szkoleń na podstawie trójstronnych umów szkoleniowych zawieranych pomiędzy starostą, pracodawcą i instytucją szkoleniową;
- ✓ bonu na zasiedlenie;
- ✓ bonu szkoleniowego;
- ✓ bonu stażowego.

Dla osób niepełnosprawnych posiadających status „poszukującej pracy”, a nie pozostających w zatrudnieniu, przewidziane są usługi urzędu pracy i instrumenty finansowane ze środków PFRON. Instrumenty te są adresowane bezpośrednio do osób niepełnosprawnych, jak też do ich pracodawców.

Uprawnienia pracodawcy zatrudniającego osobę z orzeczoną stopniem o niepełnosprawności:

- ✓ miesięczne dofinansowanie do wynagrodzenia pracownika;
- ✓ zwrot kosztów przystosowania stanowiska pracy;
- ✓ zwrot kosztów wyposażenia stanowiska pracy;
- ✓ zwrot kosztów szkolenia pracownika;
- ✓ zwrot kosztów zatrudnienia pracownika pomagającego pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy;
- ✓ zwolnienie z wpłat na PFRON;
- ✓ refundacja części wynagrodzenia lub składek na ubezpieczenia społeczne.

Uprawnienia osoby z orzeczoną stopniem o niepełnosprawności zdolnej do pracy, posiadającej status „bezrobotnego” lub poszukującego pracy:

- ✓ pomoc w znalezieniu zatrudnienia (pośrednictwo pracy);
- ✓ możliwość nabycia, uzupełnienia, podniesienia kwalifikacji zawodowych oraz zdobycia doświadczenia zawodowego (szkolenia, studia podyplomowe, staż);
- ✓ pomoc w wyborze odpowiedniego miejsca pracy przy uwzględnieniu predyspozycji zawodowych i możliwości zdrowotnych oraz wymagań w danym środowisku pracy (doradztwo zawodowe).

Osoby niepełnosprawne podejmujące i prowadzące działalność gospodarczą lub rolniczą:

- ✓ wsparcie finansowe na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej;
- ✓ dofinansowanie do oprocentowania kredytu bankowego;
- ✓ refundacja składek ZUS.

Przywileje w pracy osoby niepełnosprawnej

Podstawowym aktem normatywnym regulującym prawa i obowiązki pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne, w tym również uprawnienia niepełnosprawnego pracownika, jest ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 100). W stosunkach pracy, tak jak wszystkich innych pracowników, zasady regulują przepisy prawa pracy, przede wszystkim Kodeks Pracy.

Lekki stopień niepełnosprawności:

- ✓ czas pracy nie może przekraczać 8 godzin na dobę i 40 godzin tygodniowo;
- ✓ osoba niepełnosprawna nie może być zatrudniona w godzinach nocnych i w godzinach nadliczbowych;
- ✓ osoba niepełnosprawna ma prawo do dodatkowej przerwy w pracy na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek, czas przerwy wynosi 15 minut i jest wliczany do czasu pracy.

Umiarkowany i znaczny stopień niepełnosprawności:

- ✓ czas pracy nie może przekraczać 7 godzin na dobę i 35 godzin tygodniowo;

- ✓ osoba niepełnosprawna nie może być zatrudniona w godzinach nocnych i w godzinach nadliczbowych;
- ✓ osoba niepełnosprawna ma prawo do dodatkowej przerwy w pracy na gimnastykę usprawniającą lub wypoczynek, czas przerwy wynosi 15 minut i jest wliczany do czasu pracy;
- ✓ osobie niepełnosprawnej przysługuje dodatkowy urlop wypoczynkowy w wymiarze 10 dni roboczych w roku kalendarzowym;
- ✓ osoba niepełnosprawna ma prawo do czasu wolnego od pracy z zachowaniem prawa do wynagrodzenia w wymiarze do 21 dni roboczych w celu uczestniczenia w turnusie rehabilitacyjnym lub w celu wykonania badań specjalistycznych, zabiegów leczniczych lub usprawniających, jeżeli czynności te nie mogą być wykonane poza godzinami pracy.

Pomoc w poszukiwaniu pracy

Osoby z orzeczoną stopniem niepełnosprawności mogą poszukiwać zatrudnienia zarówno na otwartym rynku pracy, jak i w zakładach pracy chronionej, w zależności od wskazań zawartych w orzeczeniu o stopniu niepełnosprawności. Zaliczenie do znacznego albo umiarkowanego stopnia niepełnosprawności osoby, nie wyklucza możliwości zatrudnienia tej osoby u pracodawcy, który nie posiada statusu zakładu pracy chronionej, w przypadku: przystosowania przez pracodawcę stanowiska pracy do potrzeb osoby niepełnosprawnej; zatrudnienia w formie telepracy.

Lista zakładów pracy chronionej zamieszczona jest na stronie:

www.zpchr.pl

Oferty pracy zarówno dla osób niepełnosprawnych jak i pełnosprawnych, można znaleźć na wszystkich dostępnych stronach internetowych dla osób poszukujących pracy, w tym na stronie Powiatowego Urzędu Pracy w Kamieniu Pomorskim:

<https://kamienpomorski.praca.gov.pl/>

Zakład Aktywności Zawodowej

Zakład aktywności zawodowej jest wyodrębnioną organizacyjnie i finansowo jednostką tworzoną w celu zatrudnienia osób niepełnosprawnych zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności i osób zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną.

Na terenie powiatu kamieńskiego funkcjonuje jeden Zakład Aktywności Zawodowej.

✓ **Zakład Aktywności Zawodowej ul. Garncarska 4, 72-400 Kamień Pomorski.**

Organizatorem Zakładu Aktywności Zawodowej w Kamieniu Pomorskim jest Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Kamieniu Pomorskim. Zakład Aktywności Zawodowej został utworzony w 2013 roku.

Misją Zakładu Aktywności Zawodowej (ZAZ), jest aktywizacja zawodowa oraz rehabilitacja społeczna i lecznicza osób z niepełnosprawnościami orzeczonymi w stopniu znacznym i umiarkowanym (z zaburzeniami psychicznymi, niepełnosprawnością intelektualną i spektrum autyzmu). Rehabilitację zawodową realizuje się poprzez prowadzoną działalność wytwórczo-usługową, w której te osoby znajdują zatrudnienie na podstawie umowy o pracę, ale także poprzez szereg innych działań tj. wsparcie instruktora, doradztwo zawodowe, szkolenia zawodowe, możliwość zdobycia nowych kwalifikacji, czy umiejętności zawodowych.

Działalność Zakładu Aktywności Zawodowej polega na zapobieganiu wykluczeniu społecznemu oraz wsparciu aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych - przygotowując ich do odnalezienia się na rynku pracy.

VII. Edukacja osób niepełnosprawnych.

Każde dziecko niepełnosprawne ma prawo do pobierania nauki we wszystkich typach szkół, biorąc pod uwagę dostosowanie treści, metod i organizacji nauczania do jego możliwości psychofizycznych. Kształcenie to może być prowadzone w formie nauki w szkołach ogólnodostępnych, szkołach lub oddziałach integracyjnych, szkołach lub

oddziałach specjalnych oraz specjalnych ośrodkach szkolno-wychowawczych i specjalnych ośrodkach wychowawczych. Dzieci i młodzież z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi kierowane są do odpowiedniej formy kształcenia na podstawie orzeczenia wydanego przez zespoły orzekające, które działają w publicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych i innych poradniach specjalistycznych. Na wniosek rodziców lub opiekunów prawnych zespoły orzekają o potrzebie:

- ✓ kształcenia specjalnego - orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego wydaje się dla dzieci i uczniów niepełnosprawnych, niedostosowanych społecznie oraz zagrożonych niedostosowaniem społecznym, wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy;
- ✓ indywidualnego nauczania dla dzieci i młodzieży, których stan zdrowia uniemożliwia lub znacznie utrudnia uczęszczanie do szkoły;
- ✓ zajęć rewalidacyjno-wychowawczych dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim.

Na terenie powiatu kamieńskiego działają dwie Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne w Kamieniu Pomorskim oraz w Wolinie.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Kamieniu Pomorskim. ul. Wolińska 7b, 72-400 Kamień Pomorski.

Poradnia udziela dzieciom i młodzieży pomocy psychologiczno – pedagogicznej oraz pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, a także udziela rodzicom i nauczycielom pomocy związanej z wychowaniem i kształceniem dzieci i młodzieży. Wspomaga przedszkola, szkoły i placówki w zakresie zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Kamieniu Pomorskim udziela dzieciom, od momentu urodzenia i młodzieży pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz pomocy w wyborze kierunku kształcenia i zawodu, a także udziela rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno – pedagogicznej związanej z wychowaniem i kształceniem młodzieży.

Wspomaga przedszkola, szkoły i placówki w zakresie zadań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych. Korzystanie z pomocy udzielanej przez poradnię jest dobrowolne i nieodpłatne.

W dziale psychologicznym poradnia oferuje:

- ✓ diagnozę psychologiczną w zakresie:
 - wczesnego wykrywania niepełnosprawności,
 - gotowości szkolnej,
 - trudności dydaktycznych,
 - trudności wychowawczych,
 - specyficznych trudności w uczeniu się (dysleksji, dysortografii, dysgrafii, dyskalkulii),
 - ADHD,
 - dzieci i młodzieży niepełnosprawnych,
 - dzieci i młodzieży zagrożonych niedostosowaniem i niedostosowanych społecznie,
 - dzieci zdolnych,
 - relacji rówieśniczych,
 - relacji rodzinnych,
- ✓ terapię indywidualną dzieci i młodzieży,
- ✓ terapię poznawczo – behawioralną depresji, Zespołu Stresu Pourazowego, ADHD, zaburzeń
- ✓ obsesyjno – kompulsyjnych, zaburzeń odżywiania, niskiej samooceny, zaburzeń opozycyjno
- ✓ buntowniczych,
- ✓ terapię indywidualną lub grupową zaburzeń lękowych w ujęciu systemowym,
- ✓ terapię indywidualną metodą EEG Biofeedback – metodą doskonalenia funkcji
- ✓ poznawczych, gdzie osoba trenowana uczy się za pomocą sprzężenia zwrotnego optymalnej
- ✓ pracy mózgu,
- ✓ zajęcia z kinezylogii edukacyjnej wg P. Dennisona,
- ✓ indywidualne poradnictwo psychologiczne dla rodziców, nauczycieli i wychowawców

- ✓ dotyczące trudności szkolnych i rodzinnych dzieci,
- ✓ warsztaty psychoedukacyjne dla rodziców,
- ✓ warsztaty psychoedukacyjne dla rodziców dzieci z przedszkoli i oddziałów
- ✓ przygotowujących do nauki w szkołach „Gotowość szkolna”,
- ✓ interwencję kryzysową na terenie szkół, placówek, przedszkoli.

W dziale pedagogicznym Poradnia oferuje:

- ✓ diagnozę pedagogiczną w zakresie:
 - gotowości szkolnej,
 - ryzyka dysleksji,
 - specyficznych trudności w uczeniu się (dysleksji, dysortografii, dysgrafii, dyskalkulii),
 - trudności dydaktycznych,
 - dziecka zdolnego,
 - wczesnego wykrywania niepełnosprawności,
- ✓ badania przesiewowe w kierunku ryzyka dysleksji,
- ✓ terapię pedagogiczną dla dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się i z trudnościami dydaktycznymi, m. in. z matematyki,
- ✓ profilaktykę uzależnień,
- ✓ poradnictwo i konsultacje dla rodziców oraz nauczycieli, wychowawców, dotyczące
- ✓ trudności w nauce.

W dziale logopedycznym poradnia oferuje:

- ✓ wstępne badania logopedyczne dzieci na terenie przedszkoli i oddziałów przedszkolnych w szkołach,
- ✓ diagnozę logopedyczną zaburzeń mowy,
- ✓ terapię logopedyczną,
- ✓ instruktaże dla rodziców z zakresu reedukacji mowy,
- ✓ konsultacje i porady dla nauczycieli,
- ✓ utworzenie grupy wsparcia dla logopedów szkolnych.

W dziale zawodoznawczym poradnia oferuje:

- ✓ diagnozę związaną z wyborem kierunku kształcenia i zawodu, planowaniem kariery zawodowej,
- ✓ zajęcia zawodoznawcze na terenie szkół i placówek,
- ✓ udzielanie porad indywidualnych i grupowych dotyczących wyboru dalszego kierunku kształcenia,
- ✓ upowszechnianie informacji zawodoznawczych,
- ✓ systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania uczniów, nauczycieli i rodziców na informacje edukacyjno – zawodowe,
- ✓ wspieranie nauczycieli w prowadzeniu orientacji i poradnictwa zawodowego odpowiednio dla danego poziomu kształcenia.

Korzystanie z pomocy udzielanej przez poradnię jest dobrowolne i nieodpłatne. Poradnia zapewnia wszystkim klientom atmosferę bezpieczeństwa, dyskrecji oraz poszanowania Ich praw.

Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Wolinie. ul. Kolejowa 1, 72-510 Wolin

Obejmuje swoją opieką dzieci i młodzież, wspiera rodziców, nauczycieli, pracowników instytucji pracujących na rzecz rodziny gmin: Wolin i Międzyzdroje.

Prowadzone przez Poradnię **Psychologiczno-Pedagogiczną** działania diagnostyczne, postdiagnostyczne, profilaktyczne oraz terapia są kierowane do dzieci, młodzieży, rodziców, nauczycieli i placówek.

Oferta obejmuje pomoc i wsparcie dla różnych grup wiekowych.

Dzieci w wieku 0-3 lat:

- ✓ ocena rozwoju psychoruchowego dziecka,
- ✓ udzielanie wsparcie w przypadku występujących trudności wychowawczych.

- ✓ badania przesiewowe oraz indywidualne pozwalające na zdiagnozowanie poziomu rozwoju dziecka, jego potrzeb i możliwości, predyspozycji i uzdolnień, zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych,
- ✓ diagnoza i terapia logopedyczna (w przypadku opóźnionego rozwoju mowy, zaburzeń artykulacji),
- ✓ badania przesiewowe wzroku i słuchu (dla dzieci rozpoczynających obowiązek szkolny),
- ✓ zajęcia grupowe Metodą Ruchu Rozwijającego Weroniki Sherborne,
- ✓ zajęcia relaksacyjne dla dzieci z zaburzeniami emocjonalnymi,
- ✓ bajkoterapia,
- ✓ terapia pedagogiczna dla dzieci w wieku przedszkolnym – indywidualne zajęcia ogólnorozwojowe dla dzieci z deficytami rozwojowymi.

Uczniowie szkół podstawowych:

- ✓ diagnoza poziomu rozwoju, potrzeb i możliwości, w tym predyspozycji i uzdolnień, zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych,
- ✓ diagnoza przyczyn niepowodzeń i trudności szkolnych,
- ✓ diagnoza ryzyka specyficznych trudności w uczeniu się,
- ✓ diagnoza specyficznych trudności w uczeniu się,
- ✓ diagnoza predyspozycji i zainteresowań, poradnictwo dotyczące wyboru kierunku kształcenia i planowania kariery zawodowej (uczniowie klasy VIII),
- ✓ diagnoza i terapia logopedyczna (w przypadku zaburzeń artykulacji),
- ✓ terapia pedagogiczna, doskonaląca koordynację wzrokowo- słuchowo- ruchową, usprawniającą pamięć i koncentrację uwagi,
- ✓ terapia psychologiczną w przypadku zaburzeń emocjonalnych,
- ✓ interwencja w sytuacjach kryzysowych,
- ✓ porady i konsultacje w przypadku wystąpienia sytuacji trudnych,
- ✓ zajęcia rozwijające umiejętność uczenia się,
- ✓ warsztaty uczące radzenia sobie ze stresem egzaminacyjnym (uczniowie klasy VIII),
- ✓ warsztaty rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne,
- ✓ warsztaty antydyskryminacyjne,

- ✓ zajęcia edukacyjne z zakresu profilaktyki uzależnień (alkohol, narkotyki, dopalacze, behawioralne) i ochrony zdrowia psychicznego (zaburzenia depresyjne).

Uczniowie szkół średnich:

- ✓ diagnoza poziomu rozwoju, potrzeb i możliwości, w tym predyspozycji i uzdolnień, zaburzeń rozwojowych i zachowań dysfunkcyjnych,
- ✓ diagnoza przyczyn niepowodzeń i trudności szkolnych,
- ✓ diagnoza specyficznych trudności w uczeniu się,
- ✓ diagnoza predyspozycji i zainteresowań, poradnictwo dotyczące wyboru kierunku kształcenia i planowania kariery zawodowej,
- ✓ terapia psychologiczną w przypadku zaburzeń emocjonalnych,
- ✓ interwencja w sytuacjach kryzysowych,
- ✓ porady i konsultacje w przypadku wystąpienia sytuacji trudnych,
- ✓ warsztaty uczące radzenia sobie ze stresem egzaminacyjnym,
- ✓ warsztaty rozwijające kompetencje emocjonalno-społeczne,
- ✓ warsztaty antydyskryminacyjne,
- ✓ zajęcia edukacyjne z zakresu profilaktyki uzależnień (alkohol, narkotyki, dopalacze, behawioralne) i ochrony zdrowia psychicznego (zaburzenia depresyjne).

Rodziców dzieci:

- ✓ porady i konsultacje w przypadku trudności dziecka w nauce,
- ✓ porady i konsultacje w przypadku trudności wychowawczych,
- ✓ porady i konsultacje dotyczące wsparcia dziecka z niepełnosprawnością,
- ✓ interwencję w sytuacjach kryzysowych,
- ✓ pomoc psychologiczną,
- ✓ mediacje w sytuacjach konfliktów,
- ✓ zajęcia edukacyjne dotyczące wspierania dziecka w procesie uczenia się „Jak pomóc dziecku w nauce?”,
- ✓ zajęcia edukacyjne „Depresja dzieci i młodzieży.”,
- ✓ zajęcia edukacyjne dotyczące uzależnień (od alkoholu, narkotyków, dopalaczy, behawioralnych),
- ✓ zajęcia edukacyjne „Gotowość szkolna – jak wspierać dziecko rozpoczynające naukę.”,

- ✓ zajęcia edukacyjne „Jak budować poczucie własnej wartości u dziecka?”,
- ✓ zajęcia edukacyjne „Cyberprzemoc.”,
- ✓ cykl warsztatów podnoszących umiejętności wychowawcze „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców”

Nauczycieli i specjalistów szkolnych:

- ✓ porady i konsultacje w sytuacjach wymagających wsparcia w rozwiązywaniu problemów dydaktycznych i wychowawczych,
- ✓ szkolenia dla Rad Pedagogicznych:
- ✓ „Interpretacja zaleceń zawartych w dokumentach wydawanych przez Poradnię.”
- ✓ „Specyficzne trudności w uczeniu się.”,
- ✓ „Dziecko z ilorazem niższym niż przeciętny w szkole.”,
- ✓ „Dziecko z chorobą przewlekłą w szkole.”,
- ✓ „Dziecko z zaburzeniami emocjonalnymi w szkole.”,
- ✓ „Dziecko zdolne w szkole.”,
- ✓ „Jak wspierać dziecko w procesie uczenia się.”,
- ✓ „Zaburzenia mowy u dzieci, znaczenie interwencji logopedycznej.”,
- ✓ „Uzależnienia behawioralne.”,
- ✓ „Uzależnienia od środków psychoaktywnych.”,
- ✓ „Depresja u dzieci i młodzieży.”
- ✓ „Zapobieganie wypaleniu zawodowemu.”
- ✓ możliwe inne szkolenia zgodnie ze zgłoszoną potrzebą, także we współpracy z ZCDN,
- ✓ mediacje – przeznaczone dla tych, którzy potrzebują wsparcia specjalisty w rozwiązywaniu trudnych sytuacji w placówce,
- ✓ cykl zajęć warsztatowych „Szkoła dla Rodziców i Wychowawców.”,
- ✓ zajęcia warsztatowe „Zmotywowany nauczyciel, zmotywowany uczeń.”,
- ✓ spotkania konsultacyjno-doradcze sieci współpracy dla: psychologów, pedagogów, logopedów.
- ✓ pomoc pracowników poradni przy konstruowaniu IPET-ów i wielospecjalistycznej oceny funkcjonowania dziecka, udział w zespołach wychowawczych w placówkach oraz kompleksowe wspomaganie.

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Kamieniu Pomorskim

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Kamieniu Pomorskim obejmuje kształceniem, opieką i wychowaniem dzieci i młodzieży z trudnościami w uczeniu się uwarunkowanymi niepełnosprawnością intelektualną.

Organem prowadzącym placówkę jest Powiat Kamieński, a nadzór pedagogiczny sprawuje Zachodniopomorskie Kuratorium Oświaty w Szczecinie.

Strukturę organizacyjną Ośrodka stanowi:

- ✓ 8 letnia Szkoła Podstawowa
- ✓ Szkoła Branżowa I stopnia
- ✓ Grupa wychowawcza z całodobową opieką

Wysoce wykwalifikowana Kadra Pedagogiczna prowadzi system zintegrowanych oddziaływań specjalistycznych, ukierunkowanych na przywrócenie do normy uczniów niepełnosprawnych na miarę ich indywidualnych sił i możliwości w aspekcie intelektualnym, fizycznym, emocjonalnym i społecznym.

Proces rewalidacji wychowanków realizowany jest poprzez organizację:

- ✓ zajęć korekcyjno – kompensacyjnych,
- ✓ zajęć korygowania wad wymowy,
- ✓ zajęć korekcji wad postawy,
- ✓ zajęć psychoedukacyjnych,
- ✓ zajęć terapeutycznych Metodą Tomatisa polegającą na stymulacji audio – psycho – lingwistycznej,
- ✓ zajęć terapeutycznych Metodą Treningów EEG Biofeedbacka,
- ✓ zajęć terapeutycznych Metodą Integracji Sensorycznej
- ✓ zajęć stymulacji polisensorycznej
- ✓ terapii i pomocy pedagogiczno – psychologicznej.

Wychowankowie korzystają na terenie Ośrodka z bogatej oferty zajęć dodatkowych, służących rozwojowi zainteresowań i uzdolnień oraz wzmacnianiu efektów ich rewalidacji.

W Ośrodku działają:

- ✓ Koło fotograficzne "Obiektyw"
- ✓ Koło plastyczne "Pędzelki"
- ✓ Koło kulinarne "Co w garnku piszczy"
- ✓ Koło krajoznawczo - turystyczne
- ✓ Klub Młodego Europejczyka
- ✓ Szkolny Zespół Reporterski "Wielką Literą Pisane"
- ✓ Klub "Śpiewamy z gitarą"
- ✓ Szkolne Koło Teatralne "Na afiszu"
- ✓ Szkolny Klub Wolontariusza "Ja, Ty, My - pomagamy"
- ✓ Klub gier i zabaw ruchowych "Aktywni i zdrowi"
- ✓ Klub Młodego Majsterkowicza

Kształcenie, rewalidacja i wychowanie prowadzone jest w oparciu o indywidualne programy pracy, uwzględniające diagnozę występujących zaburzeń, możliwości i potrzeby poszczególnych uczniów, oraz ewaluację prowadzonej terapii.

VIII. Cele, zadania oraz wskaźniki Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030.

Zebrany materiał źródłowy pozwolił wskazać grupę najważniejszych problemów dotyczących osób z niepełnosprawnością i ich rodzin mieszkających w powiecie kamieńskim. Realizacja zadań zawartych w Programie planowana jest na lata 2023 – 2030 co powinno zapewnić możliwość długofalowych działań wspierających osoby z niepełnosprawnością i ich rodziny. Przedstawionych w Programie propozycji częściowych działań możliwych do zrealizowania w ramach poszczególnych celów głównych nie należy traktować jako rejestru zadań do wykonania. Mają one znaczenie inspiracji i wskazań w jakim kierunku zmierzać powinno planowanie operacyjne przy realizacji celów strategicznych. Z tego względu propozycje programów są przedstawione skrótowo w sposób szkicowy jako zarys programów, które należy dopiero rozwinąć w formę projektu. Do wyznaczenia celów strategicznych (głównych obszarów działania), które stanowią najważniejsze problemy społeczne w powiecie kamieńskim wymagające interwencji wykorzystano wiele źródeł. Podstawą do wypracowania celów strategicznych, celów szczegółowych oraz kierunków działań stanowiły dane statystyczne oraz informacje od pracowników jednostek, które będą w późniejszych etapach realizowały przyjętą strategię oraz osób mających na co dzień kontakt z potencjalnymi beneficjentami. Wyłonione zagadnienia zostały pogrupowane w obszary problemowe i oszacowane pod względem natężenia ich występowania w powiecie. Na podstawie powyższej metodologii tworzenia części programowej *Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030* przyjęte zostały obszary priorytetowe dla realizowania polityki wobec osób z niepełnosprawnościami. Plan wdrażania Strategii prezentuje się następująco:

Wdrażanie Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030 opierać się będzie na realizacji czterech celów strategicznych:

I. CEL STRATEGICZNY

Aktywizacja społeczna osób z niepełnosprawnością na terenie powiatu kamieńskiego.

II. CEL STRATEGICZNY

Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnością na terenie powiatu kamieńskiego.

III. CEL STRATEGICZNY

Zwiększenie dostępności oraz szans edukacyjnych osób z niepełnosprawnością na terenie powiatu kamieńskiego.

IV. CEL STRATEGICZNY

Zwiększenie wsparcia środowiskowego i rozwój różnych form wsparcia oraz wszechstronna pomoc osobom z niepełnosprawnością i ich rodzinom na terenie powiatu kamieńskiego.

I. CEL STRATEGICZNY

Aktywizacja społeczna osób z niepełnosprawnością na terenie powiatu kamieńskiego.

Cel operacyjny:

Zagwarantowanie i ułatwienie osobom z niepełnosprawnościami w powiecie kamieńskim wszechstronnego dostępu do rehabilitacji społecznej.

Zadania:

- ✓ Kontynuowanie i dalsza realizacja programów z zakresu rehabilitacji społecznej.
- ✓ Zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami pełnego i wszechstronnego dostępu do leczenia i opieki medycznej, rehabilitacji, wczesnej diagnostyki oraz edukacji leczniczej, jak również do świadczeń zdrowotnych, które uwzględniają rodzaj i stopień niepełnosprawności.
- ✓ Kontynuowanie świadczenia usług opiekuńczych i specjalistycznych dla osób z niepełnosprawnością w powiecie kamieńskim.
- ✓ Zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami, znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej i/lub materialnej, różnorodnych form wsparcia socjalnego.
- ✓ Zagwarantowanie dojazdu osobom z niepełnosprawnościami do lekarzy.
- ✓ Skuteczna i dalsza likwidacja barier architektonicznych w miejscach użyteczności publicznej takich jak: (urzędy, kościoły, szkoły, obiekty lecznictwa, biblioteki, obiekty sportowe) w porozumieniu i konsultacji z osobami z niepełnosprawnością oraz organizacjami zajmującymi się wsparciem osób z niepełnosprawnością.
- ✓ Kontynuowanie i dalsze dostosowywanie mieszkań do potrzeb osób z niepełnosprawnościami w powiecie kamieńskim w ramach likwidacji barier architektonicznych.
- ✓ Kontynuowanie dofinansowania uczestnictwa osób z niepełnosprawnością i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych.
- ✓ Kontynuowanie dofinansowania zakupu przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych i zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny dla osób z niepełnosprawnością w powiecie kamieńskim.

- ✓ Kontynuowanie dofinansowania likwidacji barier technicznych oraz w komunikowaniu się.
- ✓ Kontynuowanie dofinansowania organizacji sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób z niepełnosprawnością w powiecie kamieńskim.
- ✓ Kontynuowanie i dalsze wzbogacenie bazy i oferty warsztatów terapii zajęciowej w powiecie kamieńskim poprzez pozyskanie dodatkowych środków na to zadanie.
- ✓ Dofinansowanie warsztatów terapii zajęciowej;
- ✓ Wspieranie twórczości osób z niepełnosprawnością.
- ✓ Kontynuowanie i dalsza likwidacja barier transportowych.
- ✓ Kontynuowanie i dalsza likwidacja barier w dostępie do uczestnictwa w społeczeństwie informacyjnym.
- ✓ Kontynuowanie i dalsza likwidacja barier w poruszaniu się.
- ✓ Kontynuowanie i dalsze wspieranie programów promujących zdrowie i prewencje najczęściej występujących chorób przewlekłych i zaburzeń psychicznych.
- ✓ Realizacja programu „Opieka wytchnieniowa”.
- ✓ Realizacja programu „Asystent osobisty osoby niepełnosprawnej”
- ✓ Wspieranie inicjatyw sportowych, artystycznych, rekreacyjnych, kulturalnych o charakterze integracyjnym, inkluzyjnym,

Rezultaty:

- ✓ Zwiększenie aktywności społecznej osób z niepełnosprawnościami w powiecie kamieńskim.
- ✓ Inkluzja społeczna i reintegracja społeczna osób z niepełnosprawnościami w powiecie kamieńskim.
- ✓ Zwiększenie dostępności do usług medycznych, rehabilitacyjnych, społecznych w powiecie kamieńskim.
- ✓ Zmniejszenie negatywnych następstw związanych z niepełnosprawnością.
- ✓ Wzrost samorealizacji i akceptacji osób niepełnosprawnych.

Wskaźniki realizacji działań:

- ✓ Liczba realizowanych programów, liczba osób korzystających z programów, liczba udzielonych dofinansowań, źródło finansowania, kwoty, szczegółowy opis działania;
- ✓ Liczba działań nakierowanych na wspieranie programów promocji zdrowia i prewencji najczęściej występujący chorób przewlekłych i zaburzeń psychicznych;
- ✓ Liczba działań promocyjnych (przeprowadzonych kampanii, stworzonych reklam) mających na celu wspieranie imprez sportowych, rekreacyjnych i kulturalnych o integracyjnym charakterze;
- ✓ Liczba osób, którym udzielono dofinansowania ze środków PFRON.

Czas realizacji:

- ✓ Praca ciągła 2023-2030

Podmioty realizujące:

- ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim,
- ✓ Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności,
- ✓ Ośrodki Pomocy Społecznej,
- ✓ Organizacje Pozarządowe,
- ✓ Jednostki samorządu terytorialnego.

II. CEL STRATEGICZNY

Aktywizacja zawodowa osób z niepełnosprawnością na terenie powiatu kamieńskiego.

Cel operacyjny:

Stworzenie optymalnych warunków do aktywizacji zawodowej, przeciwdziałanie bezrobociu wśród osób z niepełnosprawnością.

Zadania:

- ✓ Wspieranie i promowanie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnością na lokalnym rynku pracy.
- ✓ Promowanie zatrudnienia osób z niepełnosprawnością na otwartym rynku pracy w powiecie kamieńskim.
- ✓ Wspieranie przekwalifikowania zawodowego, podnoszenia kwalifikacji zawodowych osób z niepełnosprawnościami, zgodnie z oczekiwaniami lokalnego rynku pracy w powiecie kamieńskim.
- ✓ Wspieranie i rozwijanie usług poradnictwa zawodowego, doradztwa i pośrednictwa pracy dla osób z niepełnosprawnościami.
- ✓ Organizacja zajęć związanych z aktywizacją zawodową osób z niepełnosprawnością (grupowe i indywidualne poradnictwo, warsztaty, szkolenia, kursy zawodowe).
- ✓ Wspieranie podmiotów ekonomii społecznej w powiecie kamieńskim, które zatrudniają osoby z niepełnosprawnościami np. Fundacja Teatr Teatr, Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną Koło w Kamieniu Pomorskim oraz Spółdzielnia Socjalna FUN-BUD-GARDEN.
- ✓ Wspieranie działań na rzecz tworzenia miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami w powiecie kamieńskim.
- ✓ Wspieranie zakładania działalności gospodarczej przez osoby z niepełnosprawnościami.
- ✓ Wspieranie organizacji praktyk i staży u lokalnych pracodawców.

- ✓ Udzielanie wsparcia osobom z niepełnosprawnością w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym w ramach programu „Aktywny samorząd”.
- ✓ Udzielenie wsparcia zatrudnionym osobom z niepełnosprawnością w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (przebywającej w żłobku i przedszkolu) w ramach programu „Aktywny samorząd”.
- ✓ Informowanie osób z niepełnosprawnościami o przysługujących im prawach i uprawnieniach w zakresie prawa pracy.

Rezultaty:

- ✓ Zwiększenie aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami w powiecie kamieńskim.
- ✓ Zwiększenie zainteresowania pracodawców zatrudnianiem osób z niepełnosprawnościami na chronionym i otwartym rynku pracy w powiecie kamieńskim.
- ✓ Zwiększenie aktywności osób z niepełnosprawnościami w poszukiwaniu pracy.
- ✓ Zwiększenie zatrudnienia i samozatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w powiecie kamieńskim.
- ✓ Podniesienie poziomu kwalifikacji zawodowych osób z niepełnosprawnościami w powiecie kamieńskim.

Wskaźniki realizacji działań:

- ✓ Liczba kampanii informacyjnych zorganizowanych dla pracodawców.
- ✓ Liczba ulotek, materiałów promocyjnych.
- ✓ Liczba osób korzystających z zajęć.
- ✓ Liczba inicjatyw nakierowanych na wsparcie podmiotów ekonomii społecznej zatrudniających osoby z niepełnosprawnościami.
- ✓ Liczba udzielonych porad w ramach doradztwa zawodowego.
- ✓ Liczba stanowisk pracy dofinansowana ze środków PFRON.
- ✓ Liczba przeprowadzonych szkoleń, kursów.
- ✓ Liczba osób, którym udzielono dofinansowania do rozpoczęcia działalności gospodarczej.

- ✓ Liczba osób korzystających z praktyk, staży.
- ✓ Liczba osób, które otrzymały dofinansowanie do studiów.
- ✓ Liczba osób, którym udzielono dofinansowania w ramach programu „Aktywny samorząd”.

Czas realizacji:

- ✓ Praca ciągła 2023-2030

Podmioty realizujące:

- ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim,
- ✓ Powiatowy Urząd Pracy w Kamieniu Pomorskim,
- ✓ Organizacje Pozarządowe,
- ✓ Jednostki samorządu terytorialnego.

III. CEL STRATEGICZNY

Zwiększenie dostępności oraz szans edukacyjnych osób z niepełnosprawnością na terenie powiatu kamieńskiego.

Cel operacyjny:

Wyrównywanie szans osób z niepełnosprawnością w dostępie do kształcenia i możliwości podnoszenia kwalifikacji.

Zadania:

- ✓ Dobór i zagwarantowanie dedykowanej formy kształcenia specjalnego z uwzględnieniem rodzaju niepełnosprawności, dzieciom i młodzieży niepełnosprawnej, które wymagają stosowanie specjalnej organizacji nauki i metody pracy.
- ✓ Zapewnienie dostępu do zajęć w ramach wczesnego wspomagania rozwoju dziecka.
- ✓ Objęcie wczesnym wsparciem rodziców, opiekunów od urodzenia dziecka z niepełnosprawnościami.
- ✓ Zapewnienie transportu dzieciom i młodzieży do lekarzy specjalistów.
- ✓ Objęcie pomocą diagnostyczną dzieci z niepełnosprawnościami.
- ✓ Zwiększenie szans edukacyjnych młodzieży w dostępie do studiów wyższych, poprzez wspieranie działań ukierunkowanych na edukację osób z niepełnosprawnością.
- ✓ Pomoc w organizowaniu dodatkowych zajęć pozalekcyjnych dla uczniów ze szczególnymi potrzebami.
- ✓ Zapewnienie kształcenia specjalnego.
- ✓ Pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym.
- ✓ Likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i transportowych związanych z dostępem do edukacji na wszystkich poziomach.
- ✓ Organizacja w przedszkolach, szkołach podstawowych i ponadpodstawowych na terenie powiatu kamieńskiego spotkań edukacyjnych poświęconych tematyce niepełnosprawności.
- ✓ Pomoc psychologiczna skierowana do rodzin i opiekunów osób z niepełnosprawnością.

- ✓ Organizowanie konferencji skierowanych do mieszkańców powiatu kamieńskiego dotyczących problemów osób z niepełnosprawnością oraz aktywnej integracji.

Rezultaty:

- ✓ Zwiększenie poziomu wykształcenia osób z niepełnosprawnością w powiecie kamieńskim.
- ✓ Zwiększenie możliwości nabywania wykształcenia przez osoby z niepełnosprawnością w powiecie kamieńskim.
- ✓ Wyrównywanie szans edukacyjnych dla niepełnosprawnych mieszkańców powiatu kamieńskiego.
- ✓ Podniesienie poziomu kwalifikacji zawodowych osób z niepełnosprawnościami w powiecie kamieńskim.

Wskaźniki realizacji działań:

- ✓ Liczba oddziałów integracyjnych w przedszkolach, szkołach podstawowych i ponadpodstawowych w powiecie kamieńskim.
- ✓ Liczba osób, którym udzielono dofinansowania do kształcenia na poziomie wyższym.
- ✓ Ilość rozpatrzonych wniosków w ramach likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i transportowych dla instytucji oświatowych,
- ✓ Liczba szkoleń dla kadry pracującej z dziećmi i młodzieżą niepełnosprawną.
- ✓ Wsparcie działań mających na celu wyrównywanie szans edukacyjnych osób z niepełnosprawnością.
- ✓ Propagowanie tworzenia placówek oświatowych o charakterze integracyjnym lub powoływanie klas i oddziałów przedszkolnych o takim charakterze,
- ✓ Tworzenie warunków rozwoju szkolnictwa specjalnego w powiecie,
- ✓ Wsparcie psychologiczne, prawne i poradnictwo dla osób z niepełnosprawnością oraz ich rodzin,
- ✓ Liczba działań mających na celu zwiększenie szans edukacyjnych młodzieży w dostępie do studiów wyższych,
- ✓ Liczba inicjatyw w zakresie wparcia organizacji spotkań psychoedukacyjnych (lub scenariuszy lekcji) z zakresu informowania o niepełnosprawności,

- ✓ Istnienie instytucji/jednostki oferującej pomoc psychologiczną rodzinom osób niepełnosprawnych,
- ✓ Istnienie instytucji/jednostki oferującej stałe poradnictwo z zakresu rehabilitacji zawodowej, społecznej i prawnej.
- ✓ Zapewnienie dostępu osób niepełnosprawnych do nauki w szkołach wspólnie ze swymi pełnosprawnymi rówieśnikami, jak również do korzystania ze szkolnictwa specjalnego lub edukacji indywidualnej..

Czas realizacji:

- ✓ Praca ciągła 2023-2030

Podmioty realizujące:

- ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim,
- ✓ Powiatowy Urząd Pracy w Kamieniu Pomorskim,
- ✓ Szkoły, w tym szkoły specjalne,
- ✓ Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna,
- ✓ Organizacje Pozarządowe,
- ✓ Ośrodki Pomocy Społecznej,
- ✓ Jednostki samorządu terytorialnego,
- ✓ Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

IV. CEL STRATEGICZNY

Zwiększenie wsparcia środowiskowego i rozwój różnych form wsparcia oraz wszechstronna pomoc osobom z niepełnosprawnością i ich rodzinom na terenie powiatu kamieńskiego.

Cel operacyjny:

Stworzenie odpowiednich warunków do wczesnego wsparcia osób z niepełnosprawnością oraz ich rodzin poprzez zapobieganie ograniczeniom na wczesnym etapie wykrywania.

Zadania:

- ✓ Stworzenie systemu środowiskowego wsparcia osób z niepełnosprawnością oraz ich rodzin na terenie powiatu kamieńskiego.
- ✓ Prowadzenie działań informacyjno-edukacyjnych, w tym poradnictwo oraz rozpowszechnianie materiałów informacyjnych dotyczących niepełnosprawności i jej konsekwencji.
- ✓ Prowadzenie akcji informacyjnych o możliwościach udziału osób z niepełnosprawnością oraz ich opiekunów w programach finansowanych z funduszu PFRON.
- ✓ Wsparcie rozwoju ośrodków rehabilitacyjnych, edukacyjnych i wychowawczych dla dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością sprzężoną i niepełnosprawnością intelektualną w stopniu znaczącym i głębokim.
- ✓ Organizowanie warsztatów dla rodziców dzieci z niepełnosprawnościami oraz grup wsparcia.
- ✓ Wsparcie i opieka psychologiczna oraz terapeutyczna rodziców dzieci z niepełnosprawnością.
- ✓ Aktywny udział w programach, projektach, konkursach i pozyskiwanie środków finansowych na działania z zakresu aktywnej integracji.
- ✓ Umożliwienie osobom z niepełnosprawnościami uczestnictwa w Warsztatach Terapii Zajęciowej na terenie powiatu kamieńskiego.

- ✓ Umożliwienie osobom niepełnosprawnym uczestnictwa w środowiskowych domach samopomocy i klubach seniora na terenie powiatu kamieńskiego.
- ✓ Zapewnienie miejsc w domach pomocy społecznej.
- ✓ Wczesne rozpoznawani i diagnozowanie ograniczeń rozwojowych oraz niepełnosprawności.
- ✓ Wspieranie rozwoju talentów osób niepełnosprawnych.
- ✓ Likwidacja barier architektonicznych w obiektach edukacyjnych.
- ✓ Podnoszenie kwalifikacji zawodowych pracowników pomocy społecznej w zakresie problematyki niepełnosprawności.
- ✓ Integracja osób z niepełnosprawnościami i osób starszych ze środowiskiem poprzez uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych, imprezach integracyjnych.
- ✓ Tworzenie i dalszy rozwój klubów dla osób z niepełnosprawnościami i dziennych domów seniora w celu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu osób niepełnosprawnych i starszych, w tym z zaburzeniami psychicznymi.
- ✓ Podejmowanie wspólnych przedsięwzięć na rzecz osób niepełnosprawnych przez jednostki samorządowe i organizacje pozarządowe.
- ✓ Współpraca samorządu terytorialnego z organizacjami pozarządowymi oraz przedstawicielami pracodawców zatrudniających osoby niepełnosprawne poprzez inicjowanie wspólnych spotkań w celach informacyjnych, doradczych.

Rezultaty:

- ✓ Optymalizacja jakości funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w powiecie kamieńskim.
- ✓ Zwiększenie dostępności do usług świadczonych przez placówki edukacyjne, placówki wsparcia dziennego, oraz placówki całodobowej opieki w powiecie kamieńskim.
- ✓ Nawiązanie nowych kontaktów społecznych, a także zmniejszenie izolacji społecznej i przeciwdziałanie marginalizacji osób z niepełnosprawnościami powiecie kamieńskim.

Wskaźniki realizacji działań:

- ✓ Ilość udostępnionych materiałów, ilość spotkań informacyjnych oraz osób z niepełnosprawnościami;
- ✓ Liczba osób korzystających z DPS, ŚDS, WTZ.
- ✓ Liczba działań mających na celu tworzenie warunków dla samorealizacji osób z niepełnosprawnościami w sferze kultury (wspieranie różnych form twórczości);
- ✓ Liczba klubów i domów dziennego pobytu;
- ✓ Liczba osób korzystających z doradztwa i poradnictwa oraz wsparcia socjalnego.

Czas realizacji:

- ✓ Praca ciągła 2023-2030

Podmioty realizujące:

- ✓ Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim,
- ✓ Ośrodki Pomocy Społecznej,
- ✓ Organizacje Pozarządowe,
- ✓ Jednostki samorządu terytorialnego.

VIII.1. Źródła finansowania realizacji celów:

Warunkiem realizacji celów zawartych w Powiatowym Programie Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w Powiecie Kamieńskim na lata 2023 – 2030 jest jej finansowanie oraz pozyskanie i zabezpieczenie środków finansowych na realizację zaplanowanych działań i projektów. Źródłem finansowania działań przewidzianych do realizacji w niniejszego Programu będą:

- ✓ budżet powiatu kamieńskiego,
- ✓ budżet państwa (Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej),
- ✓ budżet samorządów gminnych,
- ✓ budżet samorządu wojewódzkiego,
- ✓ środki Europejskiego Funduszu Społecznego,
- ✓ środki pozyskane z funduszy zewnętrznych: rządowych, pozarządowych, programów celowych, europejskich, zagranicznych, PFRON, prywatne, 1% podatku.
- ✓ inne źródła.

VIII.2. Monitoring działań

Realizacja programu z zakresu rehabilitacji społecznej oraz rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych ujmowana będzie w sprawozdaniu rocznym Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kamieniu Pomorskim przedstawianym w formie informacji zbiorczych Radzie Powiatu Kamieńskiego. Monitoring będzie przeprowadzany na podstawie danych uzyskanych od instytucji oraz organizacji pozarządowych działających na rzecz osób niepełnosprawnych w powiecie kamieńskim, realizujących program. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie do końca maja każdego roku przedstawi Zarządowi Powiatu Kamieńskiego „Informację z realizacji Powiatowego Programu Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2023 – 2030” w powiecie kamieńskim za rok poprzedni, która po przyjęciu przez Zarząd przekazana zostanie Wojewodzie Zachodniopomorskiemu zgodnie z obowiązkiem określonym w art. 35 a ust. 1 pkt 3 Ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2023 r., poz. 100 tj.).

Spis tabel:

Tabela 1. Charakterystyka demograficzna gmin powiatu kamieńskiego na koniec 2021 roku. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego).....	8
Tabela 2. Liczba ludności w poszczególnych gminach powiatu kamieńskiego w latach 2016 – 2021. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego)	9
Tabela 3. Ludność powiatu kamieńskiego, województwa dolnośląskiego oraz Polski według kategorii (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego)	10
Tabela 4. Przewidywane zmiany liczby ludności w powiecie kamieńskim w latach 2030-2050. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego).....	12
Tabela 5. Liczba osób niepełnosprawnych w Polsce oraz województwie zachodniopomorskim. oraz w powiecie kamieńskim w 2021 roku (źródło: opracowanie własne na podstawie Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2021 GUS).	22
Tabela 6. Ilość wydanych orzeczeń przez PZON z uwzględnieniem stopnia niepełnosprawności. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).....	24
Tabela 7. Liczba wydanych orzeczeń przez PZON w Kamieniu Pomorskim. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).....	24
Tabela 8. Liczba osób powyżej 16 roku życia zaliczona do stopnia niepełnosprawności w 2022 roku. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).....	25
Tabela 9. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane w latach 2020 – 2022 dla osób powyżej 16 roku życia z podziałem na wiek. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).....	25
Tabela 10. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane w latach 2020 – 2022 dla osób powyżej 16 roku życia z podziałem na płeć. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).....	25
Tabela 11. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane w latach 2020 – 2022 dla osób powyżej 16 roku życia z podziałem na wykształcenie. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).	26
Tabela 12. Orzeczenia o stopniu niepełnosprawności wydane w latach 2020 – 2022 dla osób powyżej 16 roku życia z podziałem zatrudnienie. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).	26
Tabela 13. Osoby niepełnosprawne poniżej 16 rok życia w latach 2020 – 2022 z podziałem na wiek. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).....	26

Tabela 14. Osoby niepełnosprawne poniżej 16 rok życia w latach 2020 – 2022 z podziałem na płeć. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).....	27
Tabela 15. Wydane orzeczenia o stopniu niepełnosprawności w 2022 roku – symbol, przyczyna niepełnosprawności. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych z Powiatowego Zespołu ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Gryficach).	27
Tabela 16. Wartość dofinansowań na sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze na lata 2020 – 2022. (źródło: opracowania własne na podstawie sprawozdań z działalności PCPR w Kamieniu Pomorskim z lat 2020 – 2022).....	31
Tabela 17. Wartość dofinansowań na turnusy rehabilitacyjne na lata 2020 – 2022	32
Tabela 18. Wartość dofinansowań do likwidacji barier funkcjonalnych na lata 2020 – 2022.....	33
Tabela 19. Porównanie liczby zawartych umów w latach 2020 – 2022 dotyczących likwidacji barier funkcjonalnych.	33
Tabela 20. Wartość dofinansowań sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych na lata 2020 – 2022.	35
Tabela 21. Wartość dofinansowań Warsztatów Terapii Zajęciowej na lata 2020 – 2022.	35
Tabela 22. Środki na realizację Programu „Aktywny samorząd” przekazane w latach 2020 – 2022....	38
Tabela 23. Struktura bezrobotnych niepełnosprawnych w powiecie kamieńskim (źródło opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Urzędu Pracy w Kamieniu Pomorskim).	53

